

СЪДЪРЖАНИЕ

Лазар Лазаров – Грижата за възрастните хора - приоритет на правителството	3
Осигуряването в числа	
Христина Митрева – Отчет за изпълнението на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2007 г.	5
Вержиния Заркова – Промени в нормативните актове на държавното обществено осигуряване през 2008 г.	12
Анализи	
Валентина Иванова – Средни индивидуални коефициенти на пенсионерите през периода 2000–2007 г.	16
Евроинтеграция	
България по пътя към Европа	23
Дорина Марчева – Спогодба за социална сигурност между Република България и Държавата Израел	29
Международна дейност	
Теодора Нончева – Членство на НОИ в Европейската платформа по социално осигуряване	31

Бюлетин на Националния
осигурителен институт

Година VII, брой 3, 2008

Редакционна колегия:

Христина Митрева - председател
Валентина Кръстева
Даниела Асенова
Теодора Нончева
Марин Калчев
Йосиф Милошев

Редактор:

Валентина Минчева

Коректор Валентина Минчева
Предпечат Калина Минчева
Печат Печатна база на НОИ
Формат 60 x 90/8
Печатни коли 4

Адрес на редакцията

1303 София,
бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64
Тел: 02 926 1010
02 926 1028
web: www.nssi.bg
ISSN 1311 - 9656

ГРИЖАТА ЗА ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА – ПРИОРИТЕТ НА ПРАВИТЕЛСТВОТО

Стратегията за икономическо и социално обновление на Европейския съюз, повече известна като Лисабонската стратегия, е сред най-мощните европейски проекти. Лисабонската стратегия разви процеса на набелязване на общи цели и насоки за тяхното постигане. Поставя се акцент върху възможността да се правят корекции в целите и политиките, а също така се стимулира процесът на обмен на добри практики. В основата обаче стои социалната кохезия. Откритият метод на координация е въведен и в сферата на социалното включване, здравната и дългосрочната грижа и пенсионната сфера. По отношение на пенсионната система е въведен на основата на трите широки насоки за адекватност, финансова устойчивост и модернизация на пенсионните системи.

Най-важно място заемат целите за адекватност на пенсиите. Те са общо три, но посланието, което носят, е недвусмислено: възрастните хора да не бъдат поставени в риск от бедност и да могат да поддържат приемлив жизнен стандарт след пенсионирането си.

Като държава-членка на Европейския съюз, България също трябва да даде своя принос за постигането на общите европейски цели за адекватност.

Възрастните хора са идентифицирани като една от най-уязвимите групи в българското общество. Те са разпознати като целева група във всички по-важни управленски документи за намаляване на бедността, в т.ч. Стратегията за борба с бедността и социалната изолация 2003–2006 г., Съвместния меморандум за социално включване от 2005 г. и Националния доклад за стратегиите за социална закрила и социално включване 2006–2008 г.

Грижата за възрастните хора и модернизиранието на пенсионната система са сред основните приоритети на Министерството на труда и социалната политика. Както в програмата от 2005 г., така и в актуализираната е заложено повишаването на доходите от труд и от социални плащания и в този смисъл целта е според финансовите възможности на държавата пенсиите да се увеличат максимално. В този смисъл правителството провежда целенасочена политика. До 2006 г. минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст се определяше в зависимост от социалната пенсия за старост, което оказва своето влияние за по-ниските размери на минималната пенсия. В началото на 2006 г. бе осъществено осъвременяване на всички пенсии, а от средата на годината се предприе реформа, съгласно която минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст не се определя в съотношение от социалната пенсия. Също така пенсиите до 150 лв. получиха допълнително индексирание. Миналата година бяха предприети две увеличения на пенсиите с по 10%, като увеличението на пенсиите на годишна база бе 21%.

През тази година ще бъдат предприети допълнителни стъпки в посока повишаване жизнения стандарт на пенсионерите. Всички пенсии ще бъдат осъвременени с 10,35% от 1 юли по т.нар. швейцарско правило с по 50% от ръста на инфлацията и на средния осигурителен доход. То осигурява по-добри възможности за реален ръст на пенсиите. Така минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст става 113,49 лв. и е с 64,5% по-висока в сравнение с 2005 г.

Следващата стъпка е от октомври да бъдат преизчислени всички пенсии за трудова дейност на база на осигурителния доход от 2007 г., който е 398,17 лв. Преизчислението ще е благоприятно за около 1 милион и 85 хиляди души, като една значителна част от тях са се пенсионирали до 2001 г. Там, където не е благоприятно, ще се запази старият размер на пенсията. Преизчислението ще обхване и работилите при първа и втора категория труд, а също така и тези със смесен стаж. Успоредно с това ще се осъвременят и пенсиите за инвалидност поради трудова злополука, професионална болест и общо заболяване.

При определяне размера на пенсията се отчитат следните параметри: индивидуален коефициент, годините стаж и средния осигурителен доход за предходните 12 месеца преди отпускането на пенсията. През 2000 г. е имало подобно преизчисление и всички пенсии са преведени към тогавашния осигурителен доход от 180,05 лв. За изминалите 7 г. доходите в страната растяха бързо, а отгук и осигурителният доход. В същото време е извършвано и годишно индексирание на пенсиите, което даваше по-голяма тежест на инфлацията и по-малка на растящия осигурителен доход. В резултат при пенсиите, отпуснати преди 2000 г., се забелязва изоставане в сравнение с отпуснатите след 2000 г. Средното повишение ще е с около 33 лв., като сумите ще се движат от 6–7 лв. до 55–56 лв. средно. След тази мярка средната пенсия ще достигне 235,87 лв. и ще се повиши със 75%.

Вече има съгласие и политическа воля за следващата стъпка – след като бъдат преизчислени старите пенсии, да бъде увеличена и тежестта на всяка година осигурителен стаж в пенсионната формула. Конкретният размер и периода, от който да влезе в сила, се обсъждат в момента. Но по-важното според мен е, че това е мярка, насочена не само към днешните пенсионери, защото за тях ще има увеличение

на пенсиите. Тази мярка е насочена и към днес работещите. За тях мотивацията да се осигуряват върху реалните си доходи и за по-дълго време се повишава, защото осигурителният стаж, а именно периодът, през който си се осигурявал, ще получи по-адекватна и справедлива оценка.

Включването на държавата в плащането на вноските за пенсия също ще окаже изключително ползотворно влияние върху осигурителната система. И сега държавата е осигурител на част от служителите в бюджетния сектор. Включването ѝ в осигуровките и на работещите в реалната икономика означава повече приходи за системата, по-добра социална закрила за хората, възможност за по-високи пенсионни плащания. С приетото съотношение вноската за пенсия ще стане 30%, като 8% ще плаща работникът, 10% работодателят, 12% – държавата. Тази формула в дългосрочен план ще повиши вноските във фонд „Пенсии”, който е с голям дефицит. Така се получава една вноска, която се доближава до изискванията за нормално функциониране на осигурителната система. В пенсионния фонд ще влязат около 1,4 млрд. лв. под формата на вноски за всеки осигурен. Същевременно контролът по отношение на редовното внасяне на осигурителните вноски ще бъде завишен, а от това печелят всички. Днес осигуряващите се ще имат сигурност, че няма да се реализира „спестяване” от техните вноски, защото това има само негативно влияние, а именно „спестяване от социални права”. В този случай печеливш няма.

На повечето български пенсионери се струва, че доходите им растат прекалено бавно в сравнение с инфлацията и повишаването на цените на стоките. Статистическите данни обаче показват, че от 1997 г. пенсиите са се повишавали повече, отколкото годишната инфлация. Пенсионерите са били компенсирани. Тази компенсация, разбира се, е била недостатъчна. В последните две години обаче пенсиите реално са се увеличили с по-висок процент в този период, отколкото се увеличиха доходите на работещите. Така например в края на годината средната пенсия ще е със 75% по –висока от средната пенсия през 2005 г., докато за същия период средната заплата се е повишила с 56%.

В подкрепа на пенсионната система ще бъде и Сребърният фонд. Проектът вече е готов и съвсем скоро ще бъде приет от парламента. Парите в него вече се събират и до декември ще се натрупат близо 800 млн. лв. Във фонда ще бъдат заделени средства от преизпълнението на приходите от бюджета. Освен това там ще влязат и половината от приходите от приватизация, както и постъпленията от концесии. Тези пари ще се увеличават по собствена инвестиционна програма поне 10 г. Много важно е да се създадат допълнителни възможности за подкрепа на пенсионната система в периоди на трудности, породени от демографските предизвикателства.

Друга ясно заявена политическа позиция е запазване на пенсионната възраст на предварително договорените равнища – през 2009 г. тя ще е 63 години за мъжете и 60 г. за жените. Акцентът в правителствената политика е стимулиране на по-дългото оставане на пазара на труда. През последните години се провежда политика, съгласно която за всяка година осигурителен стаж след навършването на законоустановената пенсионна възраст и неполучаването на пенсия да се увеличава тежестта на годината в пенсионната формула. През 2007 г. 1 година допълнителен осигурителен стаж имаше тежест от 1,5%, тази година тя е 3%. Обсъжда се вариант от началото на 2009 г. да стане 5 процента. По този начин хората, които искат да продължат своята трудова кариера, ще получат и по-висок размер на бъдещата си пенсия.

Правителството провежда и активна политика по отношение на създаването и развитието на модерни социални услуги за възрастни хора, като дневни центрове за възрастни хора, за възрастни хора с увреждания, центрове за социална рехабилитация и др. Основната цел е да се постигне индивидуализиране на подкрепата за възрастните хора при отчитане на техните нужди и специфично състояние. Положителни са стъпките в тази насока както в броя на разкритите социални услуги, така и в увеличаване на средствата за повишаване стандарта на живот на възрастните в специализираните социални институции.

Политиката за възрастните хора е приоритет на правителството и развитието на тази политика чрез нови мерки и програми няма алтернатива. В изпълнение на дългосрочната Стратегия за демографско развитие на Република България се изготвя нов стратегически документ със специфичен фокус върху политиките за възрастните хора. Необходимо е да се задълбочи и развие диалогът между правителството и организациите на пенсионерите и възрастните хора. Осъзнатата потребност от поставянето на този диалог на принципно нова основа ще намери израз в предприемането на конкретни законодателни инициативи за институционализиране на диалога между правителството и организациите на пенсионерите и възрастните за формулирането на политики, които да посрещнат съвременните икономически и социални предизвикателства, така че всички да се ползват от благата на икономическия растеж и да участват активно в живота на обществото.

Лазар Лазаров,
заместник-министър на труда и социалната политика

ОТЧЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2007 Г.

Христина Митрева,
главен актьор и главен директор на ГД “Анализ, планиране и прогнозиране”

Основният финансов план на социалноосигурителната система, с който се материализира замисълът на Кодекса за социално осигуряване (КСО) и се изпълнява определената за годината осигурителна политика, е консолидираният бюджет на държавното обществено осигуряване. Изпълнението на този бюджет и на бюджетите по фондове както и последващият контрол върху неговите съставни части по осигурителни фондове и социалноосигурителни програми, финансирани от тези фондове, позволява прозрачност за изразходването на бюджетните средства, на приоритетите в социалноосигурителната политика и на отчетените резултати и ефекти. Той спомага ръководните органи на НОИ да представят пред органите на управление на държавата и пред широката общественост не само конкретните резултати от изтеклата година, но и очертаните насоки на провежданата реформа в социалното осигуряване в краткосрочен и дългосрочен план.

Най-важните **политики**, реализирани при изпълнението на бюджета на ДОО за 2007 г., се отнасят до:

- **промяна на начина** на предоставяне на паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане и за отглеждане на малко дете и помощите от ДОО **от 1.01.2007 г.**, при който изчисляването и изплащането им се осъществява от **териториалните поделения на Националния осигурителен институт**, а не от работодателите;
- **двукратно осъвременяване** на пенсиите – от 1 юли и от 1 октомври с по 10 на сто;
- **намаляване на осигурителната тежест чрез намаляване на осигурителните вноски – от 1 октомври, като вноската за фонд „Пенсии” беше**

намалена с 1 на сто, а вноската за фонд „Безработица” – с 2 на сто.

Съгласно **Закона за бюджета на ДОО за 2007 г.**, консолидираният бюджет на ДОО е **балансиран на нула** чрез субсидия от Централния републикански бюджет (ЦРБ) в размер на **1 447 373,0 хил. лв.** В резултат на **преизпълнение на приходите със 7,9 на сто**, равняващо се на **268,3 млн. лв.**, от тази субсидия бяха усвоени **1 178 346,5 хил. лв.**, или **81,4 на сто**, т.е. бяха икономисани **269,0 млн. лв.** Едновременно с това **60,0 млн. лв.** от ЦРБ, предвидени като **резерв за реформата в социалното осигуряване**, не бяха изразходвани, а плащанията за пенсии на същата стойност бяха осъществени, но за сметка на собствените средства на системата. В края на годината бе реализиран остатък в размер **12 826,5 хил. лв. по валутните сметки на НОИ (в евро и в щатски долари) за разплащания по пенсиите по международни спогодби.**

Постигнатото изпълнение на бюджета на ДОО създаде предпоставки за предоставяне на **230,0 млн. лв. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. декември в размер на 100 лв.**, като за целта общата сума бе преведена от републиканския бюджет.

Основните показатели, които се планират и наблюдават от НОИ, доколкото влияят директно върху изпълнението на приходите и разходите по бюджета на ДОО за 2007 г., са показани в таблицата по-долу, но техните планови и фактически равнища в много голяма степен са резултативни от цялостното икономическо развитие на страната през годината.

ОСИГУРЕНИ ЛИЦА И СРЕДЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД (СОД) ЗА ПЕРИОДА 2006–2007 г.

Показатели	2006 г. - Отчет		2007 г. - ЗБДОО		2007 г. - Отчет	
	бр.	СОД – лв.	бр.	СОД – лв.	бр.	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 746 729	354,50	2 762 345	391,68	2 863 541	398,17
I. Осигурени от работодател лица:	2 518 021		2 530 345		2 680 959	
От първа категория труд	9 455	666,57	9 500	691,25	9 857	721,99
От втора категория труд	98 066	527,79	99 000	540,23	106 273	595,46
От трета категория труд	2 129 379	326,45	2 164 247	343,24	2 307 852	373,65
Държавни служители	34 286	563,57	35 150	546,74	34 091	650,03
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	3 886	136,61	5 000	150,27	3 430	153,51
Лица по програмите за осигуряване на заетост и в подкрепа на майчинството	64 034	143,29	35 000	170,99	47 197	166,65
Осигурени от възложител лица (осигурени само за пенсия)	54 182	178,19	54 000	184,90	56 156	197,82
Осигурени лица за инвалидност, старост и смърт и тр. злополука	23 731	69,31	22 100	78,80	24 976	74,91
II. Осигурени за собствена сметка лица:	228 708		232 000		238 738	
Самоосигурени лица (осигурени за всички социални рискове)	91 481	235,60	85 000	236,65	100 739	239,51
Самоосигурени лица (осигурени само за пенсия)	100 191	230,97	100 000	235,04	100 826	230,83
Самоосигурени лица – земеделски производители и тютюнопроизводители (осигурени за всички социални рискове)	13 598	58,99	17 000	60,66	14 420	62,08
Самоосигурени лица – земеделски производители и тютюнопроизводители (осигурени само за пенсия)	23 438	61,59	30 000	62,40	22 753	61,31
III. Лица, откупили времето на обучението си – бр.	795		2 000		926	
- осигурителен стаж на едно лице в месеци	30,20		30,20		27,93	
IV. Лица, откупили осигурителен стаж по § 9, ал. 3 от ПЗР на КСО	10 353		190		32 906	
- осигурителен стаж на едно лице в месеци, платен през съответната година	2,91		30,00		2,96	

По-конкретният анализ на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2007 г. показва следното:

Приходи

Преизпълнението на общите приходи със 7,89 на сто, равняващо се на **268 260,1 хил. лв.**, се формира основно от преизпълнение на приходите от осигурителни вноски (с 274 254,9 хил. лв. повече), в това число:

- **вноските от работодатели** за работници и служители – **109,51** на сто изпълнение на плана, което се дължи на по-пълния обхват на осигурените лица, основно от трета категория труд. В сравнение с планирания със Закона за бюджета на ДОО общ брой осигурени от работодател лица – **2 530 345**, по отчета те са **2 680 959** лица, като за тях са постъпили вноски в размер на **2 379 383,0 хил. лв.**;
- **личните вноски** от работници и служители – **111,54** на сто изпълнение на плана;
- **вноските от самоосигуряващи се лица** – изпълнение **106,43** на сто, което се дължи също на **по-високия брой осигурени лица от планирания** – при план **232 000** самоосигуряващи се лица заедно със земеделските производители, са отчетени **238 738**, или **с 6 738 повече**. По отношение на **осигурителния им доход**, при определен минимум – **220 лв.**, по отчетни данни самоосигуряващите се лица за всички социални рискове (без трудова злополука, професионална болест и безработица) са се осигурявали върху по-висок размер – **239,51 лв.** месечно, а тези за пенсия – върху **230,83 лв.**;

Към приходите от осигурителни вноски се отнасят и приходите от **главницата по ревизионните актове за начет**, събрани както от контролните органи на НАП, така и от Агенцията за държавни вземания (АДВ). Събраните суми от контролните органи на НАП по главницата са: при план 69 000,0 хил. лв. са постъпили 22 378,3 хил. лв., т.е. изпълнението е 32,43 на сто, а от АДВ – при план 30 000,0 хил. лв. са събрани 20 722,2 хил. лв., или 69,07 на сто.

В бюджета на ДОО са планирани и постъпват и т.нар. **неданъчни приходи**. Те включват приходи и доходи от собственост, глоби, санкции и наказателни лихви (събрани от НАП, АДВ и НОИ), други неданъчни приходи и др. Събраните лихви по ревизионните актове за начет от НАП са в размер на **8 075,3 хил. лв.**, или **40,38 на сто** спрямо план от 20 000,0 хил. лв., а от АДВ – при план 7 000,0 хил.лв. са постъпили **10 744,2 хил. лв.**, или

153,49 на сто. По ревизионни актове за **начет, съставени от контролните органи на НОИ след 31 декември 2005 г.**, са постъпили начети и лихви в размер на 1 984,2 хил. лв. а от глоби, санкции, неустойки и обезщетения по наказателни постановления са събрани 109,6 хил. лв.

Разходи

През 2007 г. **разходите на консолидирания бюджет на ДОО** по отчет възлизат на **5 557 120,5 хил. лв.** В тях са включени **основно:**

- **разходи за пенсии** – **4 707 515,3 хил. лв.** (включително **223 179,1 хил. лв.** за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2007 г., в т. ч. и за минали години, и **32 072,3 хил. лв.** пощенска такса и ДДС), или **84,71 на сто** от общите разходи;
- **разходи за социални помощи и обезщетения** – **781 348,0 хил. лв.**, или **14,06 на сто** от общите разходи;
- **разходи за службите по социалното осигуряване** – **64 598,3 хил. лв.**, или **1,16 на сто** от общите разходи.

Изпълнението на плана по разходите е **103,40 на сто**, или е **налице преразход** спрямо плана от **182 486,6 хил. лв.** Той се обуславя основно от преразход в изплатените средства за пенсии, в т.ч. разходите за коледните добавки. Без допълнителната сума към пенсиите за м. декември (в т.ч. и за минало време), отчетените **общи разходи** възлизат на **5 333 941,4 хил. лв.**, което представлява **99,24 на сто от плана**.

За пенсии, финансирани от ДОО, през 2007 г. са изразходвани **4 430 840,3 хил. лв.** В тези средства са включени 217 318,3 хил. лв. за еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2007 г., в т.ч. и за минало време. Те не бяха предвидени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, поради това и фактическите разходи за пенсии от ДОО надхвърлят плана със 7,26 на сто. Без еднократните суми, превишението над плана е с 2,0 на сто, което се дължи на допълнителното индексирание на всички пенсии от 1 октомври 2007 г. с 10 на сто. При пенсиите за трудова дейност изпълнението е 102,29 на сто, а при тези за кадрови военнослужещи – 98,24 на сто.

Разходът за пенсии, финансирани от републиканския бюджет, възлиза на 207 055,0 хил. лв. Тук се включват също и разходите за еднократната допълнителна сума към тези видове пенсии през м. декември (в т.ч. и за минало време) в размер на 5 860,8 хил. лв.

За пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост, социални пенсии за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и пенсии, отпуснати по отменени закони, през 2007 г. са изразходвани 180 485,0 хил. лв. при планирани 191 260,7 хил. лв., или с 5,63 на сто по-малко.

Разходът за добавки към пенсиите на участниците и пострадалите във войните е в размер на 16 657,0 хил. лв., като изпълнението е 153,26 на сто, тъй като съгласно направеното изменение на чл. 5 от Закона за ветераните от войните от 1 юли 2007 г. (ДВ., бр.40/18.05.2007 г.) размерът на добавката е равен на 100% от социалната пенсия за старост – 69,30 лв.

Средствата, изплатени за добавките по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ) са в размер на 4 052,2 хил. лв., като изпълнението е 60,65 на сто. Планът от 6 681,8 хил. лв. беше разработен за среден брой добавки 10 000 със среден месечен размер на добавката 55,68 лв., а отчетеният разход се отнася както за по-нисък брой добавки – 8 709, така и с по-нисък месечен размер на добавката – 38,77 лв.

За пенсии по международни спогодби през 2007 г. са изразходвани 37 544,8 хил. лв. Разходът за тези пенсии е с 15,44 на сто по-нисък от плана, като разликата се дължи на факта, че бяха предвидени средства за плащания по спогодби, някои от които влязоха в сила по-късно.

Основните фактори, влияещи върху разхода за пенсии, са **броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.**

През 2007 г. са се пенсионирали общо 85 750 лица, от които 33 681 – за инвалидност поради общо заболяване, 46 652 – за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 на КСО и 1 284 – за осигурителен стаж и възраст на кадрови военнослужещи по чл. 69 на КСО.

Броят на пенсионерите към 31 декември 2007 г. е 2 233 697. Лични първи пенсии са получавали 2 108 341 пенсионери (94,39 на сто), а наследствени – 125 356 (5,61 на сто).

Спрямо 31 декември 2006 г. **общият брой пенсионери е намалял с 1,7 на сто.** Намаление е отчетено както при пенсионерите с лични пенсии, така и при наследствените пенсии.

Към 31 декември 2007 г. пенсионерите, които получават лични пенсии за осигурителен стаж и

възраст по чл. 68 от КСО, са 1 585 636. В резултат на действието на новите изисквания и постепенното увеличаване на пенсионната възраст, пенсионният натиск е намалял с 1,2 на сто спрямо края на 2006 г.

През последните няколко години се наблюдаваше значително увеличение на броя на пенсионерите, получаващи лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване. Срещу това необосновано бързо нарастване на инвалидните пенсии беше предприет засилен контрол от страна на НОИ както върху документите при отпускане на нови пенсии, така и върху експертните решения на ТЕЛК при инвалидизиране и придобиване на право за инвалидни пенсии поради общо заболяване или социални пенсии за инвалидност и получаването на допълнителни социални придобивки. Тези мерки започнаха да дават своите резултати. За първи път през 2007 г. броят на тези пенсии е намалял с 1,8 на сто спрямо броя им към 31 декември 2006 г.

На основание чл. 105, ал. 3 от Закона за здравето в състава на всяка ТЕЛК е включен лекар – представител на съответното ТП на НОИ, който е равнопоставен член на състава на комисията.

През 2007 г. има 92 представители на ТП на НОИ в ТЕЛК в страната, от които 73 – в общи ТЕЛК и 19 – в специализирани ТЕЛК.

През 2007 г. ТЕЛК са постановили 207 861 пълни експертни решения (ЕР), което е с 11 284 по-малко в сравнение с издадените 219 145 броя за 2006 г.

На основание чл. 106, ал. 2 от Закона за здравето, в специализираните състави на НЕЛК са включени 9 лекари от отдел “Профилактика, рехабилитация и експертизи” от НОИ.

На основание чл. 98, ал. 4 от КСО към ТП на НОИ са изградени медицински комисии (МК) за преценка основателността за отпускане на пенсии за инвалидност и за добавката за чужда помощ на освидетелствани от ТЕЛК/НЕЛК лица.

Контролът, осъществяван от МК, обхваща само една част от ЕР на ТЕЛК, а именно тези, които засягат в най-голямата си част първично освидетелстваните лица. По статистически данни те са около 40% от всички експертни решения. МК вземат решения и по ЕР на НЕЛК, но те са незначителна част от общия брой и не оказват съществено влияние на общите резултати.

Броят на пенсиите, изплащани към 31 декември 2007 г. е 2 710 961 и спрямо 31 декември 2006 г. е намалял с 1,6 на сто. Освен всички първи пенсии, които са 2 233 697, в него е включен и броят на вторите, третите и четвъртите пенсии. Към 31

декември 2007 г. се изплащат 443 812 социални пенсии в размер 25 на сто от социалната пенсия за инвалидност на пенсионерите с намалена работоспособност над 70 на сто. Те са 1,03 на сто по-малко от края на 2006 г. В края на 2007 г. пенсионерите, получаващи повече от една пенсия, са вече 17,6 на сто от общия брой.

Броят на личните пенсии за инвалидност към 31.12.2007 г. е 854 658 или 33,3 на сто от всички лични пенсии. От тях 34,2 на сто са отпуснати на лица с намалена работоспособност над 90 на сто, 49,5 на сто – на лица с намалена работоспособност от 71 до 90 на сто и 16,3 на сто – на лица с намалена работоспособност от 50 до 70,99 на сто.

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2007 г. е **171,62 лв.** При неговото изчисляване са взети предвид и добавките по чл. 84 от КСО, добавката за чужда помощ (в размер 75 на сто от социалната пенсия за старост), добавката за ветерани от войните (в размер 50% от социалната пенсия за старост до 1 юли 2007 г. и 100% след тази дата), миньорската добавка (която вече не се отпуска, но продължава да се изплаща в размер на 33,30 лв. на пенсионерите, на които е била отпусната преди 2000 г.), добавките към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРПД, както и еднократната допълнителна сума към пенсиите за м. декември.

Спрямо 2006 г. средният месечен размер е нараснал номинално с 12,8 на сто, а реално – с 4,1 на сто, при средногодишна инфлация 8,4 на сто за 2007 г.

През 2007 г. са проведени следните политики, които оказва влияние върху размерите на пенсиите:

1. От 1 юли 2007 г. се определи нов размер на **социалната пенсия за старост – 69,30 лв.** месечно, което представлява увеличение от 10,0 на сто. Със същия процент се промениха минималните размери на пенсиите, както и добавките към пенсиите, които са процент от социалната пенсия за старост. Добавката за чужда помощ стана 51,98 лв.;

2. С параграф 1 от Закона за изменение на Закона за бюджета за държавното обществено осигуряване за 2007 г., приет от Народното събрание на 21.06.2007 г., е направено изменение на чл. 9, т. 2, съгласно което е определен **минимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1–3 от КСО от 1 юли до 31 декември 2007 г. – 93,50 лв.**

С параграф 2 от Заключителните разпоредби на ЗИЗБДОО за 2007 е регламентирано пенсиите,

отпуснати до 31 декември 2006 г., да се индексират от **1 юли с 10 на сто**, като не се прилага редът на осъвременяване по чл. 100 от КСО.

3. **Максималният размер** на получаваните една и повече пенсии, без добавките към тях, определен съгласно §6, ал. 1 от ПЗР на КСО, от **1 юли 2007 г. е 490,00 лв.;**

Със Закона за изменение на Закона за ветераните от войните (Обн. ДВ, бр. 40 от 18.05.2007 г.), е направено изменение на чл. 5, съгласно което **ветераните от войните** получават към пенсията си добавка в **размер на социалната пенсия за старост от 1 юли 2007 г. (100% от 69,30 лв.);**

4. Месечната добавка по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРПД) се определя в **процент от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за предходната календарна година** и се преизчислява ежегодно от 1 януари. В тази връзка със заповед № 55 от 6.02.2007 г. управителят на НОИ определи средна пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2006 г. в размер на **157,57 лв.** Средният брой на добавките през 2007 г. е **8 709**, а средният месечен размер – **38,77 лв.;**

5. С член единствен от постановление №204 на Министерски съвет от 5 септември 2007 г. е определен нов размер на **социалната пенсия за старост – 76,23 лв.,** считано от **1 октомври 2007 г.** Пенсиите, несвързани с трудова дейност, се определят в процент от социалната пенсия за старост, считано от 1 октомври 2007 г.;

6. С параграф 1 от Закона за изменение и допълнение на Закона за бюджета за държавното обществено осигуряване за 2007 г. (ДВ, бр. 77 от 25.09.2007 г.) е направено изменение в чл. 9 т. 2, съгласно което минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1–3 от КСО – **93,50 лв.** е за периода от 1 юли 2007 до 30 септември 2007 г. Създадена е т. 3, с която е определен минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст от 1 октомври до 31 декември 2007 г. – **102,85 лв.**

С параграф 3, т. 1 от ЗИЗБДОО за 2007 г. е направено изменение на §2, ал. 1 от ЗР на ЗИЗБДОО за 2007 г., съгласно което за 2007 г. пенсиите се индексират с 10 на сто, както следва:

- От 1 юли и от 1 октомври – пенсиите, отпуснати до 31 декември 2006 г.;

- От 1 октомври – пенсиите, отпуснати от 1 януари до 30 юни 2007 г.;

7. На основание ПМС № 282/22.XI.2007 г. и ПМС 293/03.XII.2007 г. бяха одобрени общо **230**

млн. лв от републиканския бюджет за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2007 г. На всеки пенсионер беше изплатена еднократно допълнителна сума в **размер 100 лв.**

В резултат на проведените политики **равнището** на средната пенсия на един пенсионер спрямо **нетния осигурителен доход през 2007 г.** достигна **53,5 на сто.**

При **разходите за социални помощи и обезщетения за 2007 г. са отчетени 781 348,0 хил. лв.,** или **14,06 на сто** от всички разходи. В тази група са включени разходите за парични обезщетения и помощи по КСО – 507 621,6 хил. лв., здравноосигурителни вноски – 273 067,7 хил. лв. (за пенсионери, за безработните лица и за децата) и пощенска такса и ДДС – 658,7 хил. лв. за изплащане на обезщетенията при безработица. По план общо за тази група разходи са предвидени **806 786,2 хил. лв.,** като са изразходвани **96,85 на сто, т.е. е реализирана икономия от 25 438,2 хил. лв.**

От **1 януари 2007 г.** беше променен механизмът на предоставянето на паричните обезщетения и помощи, като **съгласно чл. 40, ал. 3 от КСО** изчисляването и изплащането им се извършва от **териториалните поделения на НОИ,** вместо от работодателите.

Спрямо плана за 2007 г. в разходите за обезщетения и помощи по КСО **е реализирана икономия** във всичките видове обезщетения, с изключение на обезщетенията поради нетрудови злополуки и отглеждане на малко дете.

Поемането изцяло на процеса по предоставянето на обезщетенията и помощите от органите на НОИ създаде предпоставки за засилване на контрола от страна на осигурителната институция не само в областта на експертизата на трайната неработоспособност, но и в експертизата на временната неработоспособност. НОИ осъществява непрекъснат контрол върху издаването на първичните документи.

Контролната дейност по **експертизата на временната неработоспособност** се осъществява от лекарите, експерти по експертиза на временната неработоспособност в териториалните поделения на Националния осигурителен институт. За намаляване на загубите при временна неработоспособност, в т.ч. и злоупотребите с болничните листове, през 2007 г. са извършени 2 234 методични

проверки на лечебни заведения, 10 398 проверки по обжалвани болнични листове и 1 523 проверки, съвместно с експерти към регионалните центрове по здравеопазване. По реда и условията на чл. 112 от Закона за здравето от ТП на НОИ са обжалвани 6 916 болнични листа (за 68 516 дни), което е с 42 на сто повече от обжалваните болнични листове през 2006 г. От тях въз основа на решение на органите на медицинската експертиза са отменени 3 182 болнични листа за 27 060 дни. Броят на отменените болнични листове през 2007 г. е с 28,60 на сто повече спрямо 2006 г.

За дейността по **профилактиката и рехабилитацията** на осигурените лица, за 2007 г. бяха планирани средства за медицински услуги, нощувки и частична парична помощ за хранене, в размер на 19 755,0 хил. лв. От тях са изразходвани **17 623,1 хил. лв.,** или 89,21 на сто.

За осъществяване на профилактика и рехабилитация на осигурените лица през 2007 г. НОИ е сключил договори с 18 юридически лица за 47 заведения.

Размерът на паричната помощ за едно лице през 2007 г. включва средствата за не повече от 5 основни диагностични и терапевтични процедури дневно, нощувки и частична парична помощ за хранене.

През 2007 г. в заведенията за профилактика и рехабилитация са преминали **48 008** правоимащи лица. Средният разход за едно лице през 2007 г. е в размер на **367,09 лв.**

Разходите за службите по социално осигуряване за 2007 г. по отчет са в размер на 64 598,3 хил. лв. и представляват 1,16 на сто от общите разходи на ДОО. Спрямо плана са усвоени 79,34 на сто, като е реализирана икономия от **16 824,2 хил. лв.** По всички параграфи на **издръжката** са изразходвани по-малко от предвидените средства, като резултат на усъвършенстване на управлението на системата. Усвояването на капиталовите разходи също е по-ниско от заложеното в Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (54,85 на сто). Планираните средства за основен ремонт на дълготрайните материални активи са усвоени едва 24,99 на сто, тъй като предвиденото преустройство и строителство на новозакупената сграда за РУСО–Сливен не е започнало през 2007 г. поради неуточнени взаимоотношения с новите собственици на ДЗИ Банк. Предвидените средства за придобиване на дълготрайни материални активи са усвоени 63,64 на сто,

което се дължи на голямата конкуренция в проведените процедури, довела до закупуване на сървъри и други ДМА на по-изгодни цени. По отношение на придобиването на нематериални дълготрайни активи, конкурсите бяха проведени през 2007 г., но плащанията се извършиха през 2008 г.

От средствата на държавното обществено осигуряване през 2007 г. бяха предоставени на Агенцията за хората с увреждания към министъра на труда и социалната политика **2 500,0 хил. лв.** за ортопедични средства на осигурените лица и на фонд „Условия на труд” – **3 500,0 хил. лв.**

Участието на държавата в поемането на осигурителните разходи, които са за сметка на републиканския бюджет, през 2007 г. се осъществява чрез трансфер по план в размер на **1 986 569,4 хил. лв.** Това са средства за изплащане на:

- пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост, социални пенсии за инвалидност и др. – **192 918,9 хил. лв.;**
- добавки към пенсиите на участниците и пострадалите от войните – **10 962,5 хил. лв.;**
- добавки към пенсиите по чл. 9 от ЗПГРРЛ (включително пощенска такса и ДДС) – **6 739,7 хил. лв.;**
- за Националната здравноосигурителна каса (здравноосигурителни вноски за пенсионерите) – в размер **245 731,3 хил. лв.;**
- за здравноосигурителни вноски за децата до 18-годишна възраст – **22 04040 хил. лв.;**
- вноски за фонд “Пенсии” за осигурителен стаж, зачетен при пенсиониране по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО – **500,0 хил. лв.;**
- обезщетения по чл. 233, ал. 1–4 и ал. 6 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България – **300,0 хил. лв.;**

– трансфер за резерва за реформата – **60 000,0 хил. лв.;**

– получени допълнителни субсидии от ЦРБ за покриване на недостига от средства – **1 447 373,0 хил. лв.**

За отчетената 2007 г. системата на ДОО е получила **трансфер от централния републикански бюджет** в размер **1 887 684,3 хил. лв.**, който се различава от планирания в следните плащания:

– за Националната здравноосигурителна каса (здравноосигурителни вноски за пенсионерите) – в размер **242 939,4 хил. лв.**, т.е. с **2 791,9 хил. лв. по-малко, които са разчитания за 2006 г.;**

– за здравноосигурителни вноски за децата до 18-годишна възраст – **24 977,3 хил. лв.**, т.е. с **2 933,3 хил. лв. повече, които също са разчитания за 2006 г.;**

– за трансфера за резерва за реформата – сумата от **60 000,0 хил. лв. не е предоставена**, поради неизпълнение на приходите;

– **получени допълнителни субсидии от ЦРБ** за покриване на недостига от средства – **1 178 346,5 хил. лв.**, или с **269 026,5 хил. лв. по-малко**, също поради неизпълнението на приходите;

– за **еднократната допълнителна сума** към пенсиите за м. декември беше преведена сумата от **230 000,0 хил. лв.**

При **средномесечен разход за пенсии** през 2007 г. от 371,0 млн. лв. (без коледната добавка и пощенската такса и ДДС), допълнителната субсидия за покриване на недостига от средства в размер на 1 178,3 млн. лв., се равнява на разходите за пенсии за **3 месеца и 5 дни**. За сравнение през 2006 г. републиканският бюджет е финансирал ДОО със средства, покриващи разходите за пенсии за 4 месеца и 7 дни, а за 2005 г. – за 1 месец и 27 дни.

ПРОМЕНИ В НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2008 Г.

Вержиния Заркова,
началник-отдел „Методология на осигуряването и персонална
информация”

Промените в нормативните актове на държавното обществено осигуряване (ДОО) през 2008 г. се отнасят както до определянето на размерите на осигурителните вноски и осигурителните доходи, така и до изплащането на паричните обезщетения и помощи от ДОО. Тъй като изплащането на паричните обезщетения и помащите се извършва от териториалните поделения на НОИ, промените в това отношение в по-голяма степен засягат работата на поделенията на НОИ и самите осигурени лица. Промените по отношение определянето на размерите на осигурителните вноски, осигурителния доход, подаването на данните за осигурените лица са от особено важно значение за работата на осигурителите.

Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2008 г. е публикуван в Държавен вестник, бр. 113 от 2007 г. В закона са регламентирани новите размери на осигурителните доходи за различните категории осигурени лица. Те са определени в чл. 8 от закона. Не се променят размерите на осигурителните вноски за фондовете на държавното обществено осигуряване. Те през 2008 г. остават такива, каквито бяха определени от 1 октомври 2007 г.

През 2008 г. се променя минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица и той е 240 лв. вместо 220 лв., както беше през 2007 г.

В кръга на самоосигуряващите се лица през 2008 г. се включват съпрузите на дългосрочно командированите служители в дипломатическите служби по време на задграничния им мандат.

През 2008 г. най-ниският минимален осигурителен доход определен в Приложение № 1 към чл. 8, т.

1 е равен на минималната работна заплата за страната. Минималните месечни размери на осигурителния доход през календарната година по икономически дейности и квалификационни групи професии бележат значително увеличение. Съгласно т. 3 от Приложение №1, определянето на групата професии се извършва по Националната класификация на професиите и длъжностите, утвърдена със заповед №742 на министъра на труда и социалната политика от 27 декември 2005 г. През 2008 г., с оглед определянето на минималните осигурителни прагове, продължава да се използва посочената класификация въпреки приемането на новата Класификация на икономическите дейности (КИД).

През 2008 г. за работниците и служителите, заети в бюджетните предприятия по смисъла на §1, т. 1 от Допълнителната разпоредба от Закона за счетоводството, минимални осигурителни доходи не се определят съгласно т. 4 от Приложение №1 към Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2008 г. Важно е да се подчертае, че посоченото изключение се отнася само за работниците и служителите в бюджетните предприятия и не засяга лицата, които не работят по трудови правоотношения.

Максималният месечен размер на осигурителния доход през 2008 г. се увеличава от 1400 на 2000 лв.

Съгласно ЗБДОО, през 2008 г. размерите на осигурителните вноски за фондовете на ДОО са както следва:

- За фонд **“Пенсии”**:
  - а) 22 на сто – за лицата, родени преди 1 януари 1960 г.;
  - б) 17 на сто – за лицата, родени след 31 декември 1959 г.;

в) 25 на сто – за лицата, работещи при условията на I и II категория труд, родени преди 1 януари 1960 г., и 20 на сто – за лицата, родени след 31 декември 1959 г.;

– За фонд **“Общо заболяване и майчинство”** – 3,5 на сто;

– За фонд **“Трудова злополука и професионална болест”** – осигурителната вноска е диференцирана по групи основни икономически дейности, съгласно Приложение № 2, и е в следните размери: 0,4; 0,5; 0,7; 0,9; 1,1;

– За фонд **“Безработица”** – 1 на сто;

– За **Учителски пенсионен фонд** – 4,3 на сто;

– **Върху социалните разходи** – вноските са в размерите за фонд “Пенсии” и за допълнително задължително пенсионно осигуряване.

През 2008 г. съотношението, в което се разпределят осигурителните вноски между осигурителите и осигурените лица, е променено, като 60 на сто от осигурителните вноски се внасят за сметка на осигурителите, а 40 на сто са за сметка на осигурените лица.

В приложение № 2 към чл. 8 от ЗБДОО за 2008 г. са определени размерите на осигурителните вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест”. През 2008 г. дружествата от осем икономически дейности трябва да променят размера на дължимата вноска за този фонд както следва:

– „производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета – от 1,1 на сто на 0,9 на сто;

– „рециклиране на отпадъци” – от 1,1 на сто на 0,4 на сто;

– „производство на мебели; производство неклассифицирано другаде” – от 0,9 на сто на 0,7 на сто;

– „сухопътен транспорт, включително тръбопроводен” – от 0,9 на сто на 0,7 на сто;

– „въздушен транспорт” – от 0,7 на сто на 0,5 на сто;

– производство на обработени кожи без косъм; производство на изделия за пътуване, сарашки изд. и обувки – от 0,5 на сто на 0,4 на сто;

– „операции с недвижими имоти” – от 0,5 на сто на 0,7 на сто;

– производство на канцеларска и електроизчислителна техника” – от 0,4 на сто на 0,5 на сто.

Съгласно чл. 10 от ЗБДОО, за 2008 г. минималният размер на обезщетението за безработица се увеличава с 10 лв. като става 100 лв. Максималният размер на това обезщетение се повишава с 20 лв. и ще бъде 200 лв.

Паричното обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст през 2008 г., съгласно чл. 11

от ЗБДОО, за 2008 г. е в размер на 220 лв. Когато осигурените майки се завърнат на работа преди навършване на 2-годишна възраст на децата си, те получават парично обезщетение за това в размер на 110 лв. от средствата на ДОО.

Измененията и допълненията на Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски, са обнародвани в Държавен вестник, бр. 20 от 25 февруари 2008 г.

Изменението на чл. 1, ал. 1 от наредбата е във връзка с начина, по който през 2008 г. се определя осигурителният доход на лицата, упражняващи дейности по договори за управление и контрол. До края на 2007 г. осигурителните вноски за лицата, които извършват дейност като изпълнители по договори за управление и контрол на търговски дружества, на еднолични търговци, на неперсонифицирани дружества, както и синдици и ликвидатори се изчисляваха и внасяха върху полученото от тях възнаграждение, след приспадане на разходите за дейността. През 2008 г. по смисъла на Закона за данъците върху доходите на физическите лица правоотношенията с изпълнителите по договори за управление са трудови. Това означава, че те се облагат с данъци така, както и работниците и служителите, с които е сключено трудово правоотношение по реда на Кодекса на труда, т.е. за тях вече няма предвидени разходи за дейността и осигурителните им вноски се начисляват върху полученото или начислено брутно възнаграждение. Върху brutното възнаграждение на изпълнителите по договори за управление и контрол, без приспадане на разходи за дейността се изчисляват и внасят и осигурителните вноски върху доходите, които не са изплатени през 2007 г. и които се изплащат през 2008 г. Следва да се подчертае, че приравняването на договорите за управление и контрол към трудовите правоотношения засяга само данъчното облагане на лицата и не означава, че с тях трябва да се сключват трудови правоотношения по реда на Кодекса на труда. Договорите за управление не се регистрират съгласно разпоредбите на Наредба №5 за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 4 от Кодекса на труда.

Промените, направени в раздел втори от наредбата – “Осигурителен доход, върху който се правят осигурителни вноски”, са свързани с промените в Закона за данъците върху доходите на физическите лица и се отнасят до определянето на окончателния размер на осигурителния доход от самоосигуряващите се лица.

Съгласно чл. 3, ал. 3 от наредбата, при определянето на окончателния размер на осигурителния си доход самоосигуряващите се лица, регистрирани като упражняващи свободна професия или занаятчийска дейност, като и тези, упражняващи дейност като съдружници в търговски дружества и членове на непersonифицирани дружества се взема предвид облагаемият доход, получен от упражняването на съответната дейност, след намаляването на разходите за дейността по чл. 29 от ЗДДФЛ. От началото на 2008 г. разходите за дейността на този кръг лица са различни от тези, които се прилагат до края на 2007 г. Съгласно промяната в тази разпоредба разходите за дейността на упражняващите свободна професия и на съдружниците, извършващи услуги с личен труд в дружествата си са в размер 25 на сто. По този ред ще се определя окончателният размер на осигурителния доход на лицата за реализираните от тях доходи през 2008 г., което ще се извърши в началото на следващата календарна година.

Измененията и допълненията на Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина са публикувани в Държавен вестник, бр. 17 от 2008 г. Допълненията на наредбата са свързани със задълженията на самоосигуряващите се лица, отнасящи се до декларирането на обстоятелства, свързани с провеждането на осигуряването им.

Задължението за внасянето на осигурителни вноски на самоосигуряващите се лица възниква от започването на трудовата им дейност и продължава до нейното прекъсване или прекратяване. Тези обстоятелства се декларират в 7-дневен срок от възникването им в съответната териториална дирекция на Националната агенция за приходите (НАП). Нормативното основание за това е чл. 1, ал. 2 от Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина. Съгласно новата редакция на втората алинея на чл. 1 от наредбата, започването, прекъсването, възобновяването или прекратяването на всяка трудова дейност, за която е регистрирано самоосигуряващото се лице, се установяват с декларация по утвърден образец от изпълнителния директор на НАП, подадена до компетентната териториална дирекция и подписана от самоосигуряващото се лице в 7-дневен срок от настъпване на обстоятелството. Трудовата дейност, за която се регистрират самоосигуряващите се лица и за която подлежат на осигуряване, е посочена в чл. 4, ал. 3 от Кодекса за социално осигуряване (КСО). Съгласно посочената разпоредба, на осигуряване

подлежат лицата, които извършват дейности като упражняващи свободна професия, занаятчийска дейност, едноличните търговци, собствениците и съдружниците в търговски дружества, членовете на непersonифицирани дружества и регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители. Новата редакция на чл. 1, ал. 2 от наредбата задължава самоосигуряващите се да декларират тези обстоятелства за всяка от дейностите по чл. 4, ал. 3 от КСО в случаите, в които работят като такива в повече от едно качество. Това се извършва чрез подаване на декларация за регистрация на самоосигуряващото се лице.

Самоосигуряващите се лица могат да избират за кои осигурени социални рискове да внасят осигурителните си вноски, т.е. дали да се осигуряват за всички осигурени социални рискове без трудова злополука, професионална болест и безработица или само за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт. Видът на осигуряването се избира при започване или възобновяване на дейността на самоосигуряващия се. Видът на осигуряването може да се променя само веднъж годишно и това трябва да стане до края на месец януари на всяка календарна година. От началото на 2008 г. особено внимание самоосигуряващите се трябва да обърнат на допълнението в ал. 3 на чл. 1 от наредбата. Съгласно създаденото второ изречение в тази алинея: "При прекъсване и възобновяване на съответната трудова дейност през календарната година самоосигуряващото се лице не може да променя вида на осигуряването си." Посочената разпоредба се отнася за всички случаи, в които на самоосигуряващите се ще се наложи временно да преустановят дейността си като такива през 2008 г. и след това през същата година да започнат отново дейността си. В тези случаи те трябва да внасят осигурителните си вноски за фондовете на държавното обществено осигуряване, които са избрали преди временното преустановяване на дейността. От началото на 2008 г. вече не се допуска да се сменя видът на осигуряването, когато самоосигуряващите се извършват прекъсване и възобновяване на една и съща дейност в течение на календарната година.

В чл. 2, ал. 3 от наредбата е създадено второ изречение, съгласно което "При промяна на основанието или идентификационния код, по който се провежда осигуряването, се подава декларация по утвърден образец". Тази разпоредба е свързана с възможността, която имат самоосигуряващите се лица, да внасят осигурителните си вноски за едно

от основанията, когато извършват дейност като самоосигуряващи се на няколко основания. В тези случаи самоосигуряващите се избират една от дейностите, която извършват и внасят осигурителните си вноски чрез идентификационния код, с който е регистрирана избраната дейност. В случай, че самоосигуряващият се реши да започне да внася осигурителните си вноски чрез друга дейност или чрез друго дружество, той трябва да декларира това пред органите на НАП. В тези случаи също не се допуска да се сменя избраният от него вид на осигуряването.

Промените, засягащи регистрацията и избора на вида на осигуряването на самоосигуряващите се лица, целят да улеснят установяването на периодите, за които се дължат осигурителни вноски от самоосигуряващите се лица. В зависимост от тези периоди се определят размерите на дължимите от самоосигуряващи се осигурителни вноски. Точното установяване на посочените обстоятелства ще доведе до правилното зачитане на осигурителния стаж на лицата и осигурителния доход, върху който се изчисляват и изплащат обезщетенията и пенсиите на лицата от средствата на ДОО.

От началото на 2008 г. в кръга на лицата, които внасят осигурителните си вноски за своя сметка, са добавени съпрузите на служителите в дипломатическите служби по време на задграничния им мандат. Тази разпоредба е във връзка с чл. 78 от Закона за дипломатическата служба, съгласно който "съпругът на дългосрочно командирован служител може да се осигурява по свое желание и за своя сметка по време на задграничния мандат на служител за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт, или за всички осигурителни рискове, без трудова злополука и професионална болест и безработица, върху избран от него месечен осигурителен доход между минималния и максималния размер на осигурителния доход за самоосигуряващо се лице, определен със закона за бюджета на ДОО за съответната година.

При условията на ал. 1 се осигурява само лице, което не подлежи на осигуряване по законодателството на приемащата държава, съгласно действащ международен договор, по който Република България е страна."

Във връзка с тази разпоредба и чл. 4, ал. 7 от КСО в Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина е създаден нов чл. 17а. Съгласно тази разпоредба, посочените лица могат да се осигуряват като самоосигуряващи се за избрани от

тях социални рискове по времето на задграничния мандат на съпрузите си. В зависимост от вида на осигуряването, което изберат, те ще имат правата на лица, осигурени за всички осигурени социални рискове без трудова злополука, професионална болест и безработица или на осигурени само за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт. Осигурителните си вноски тези лица могат да внасят върху избран от тях осигурителен доход между минималния и максималния размер на този доход, определен в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. За тях не е предвидено да определят окончателен размер на осигурителния си доход в зависимост от облагаемите си доходи, както е това при останалите самоосигуряващи се. Поради това за тях избраният доход, върху който внасят вноските си, ще бъде и окончателен и ще се взема предвид при изчисляването на паричните обезщетения, предвидени по Кодекса за социално осигуряване, както и при изчисляване на пенсиите им, когато това е необходимо. Осигуряването на съпрузите на служителите в дипломатическите служби по време на задграничния им мандат трябва да се извършва чрез изпращащото ведомство на дългосрочно командирования служител в дипломатическа служба. Осигурителният стаж и осигурителният доход на съпрузите на служителите в дипломатическите ни служби по време на задграничния им мандат се удостоверява с осигурителна книжка. Искането за издаването на осигурителната книжка се попълва от осигуреното лице, а издаването на книжката се извършва по искане на изпращащото ведомство на дългосрочно командирования служител в дипломатическа служба, чрез което се провежда и осигуряване му. Във връзка с посоченото е направена съответната промяна в чл. 19 от Наредбата.

Осигурителните вноски на съпрузите на служителите в дипломатическите ни служби по време на задграничния им мандат се внасят до 10-то число на месеца, следващ месеца, за който се отнасят вноските. Тези лица могат да внасят вноските си авансово за избран от тях период. Това мога да правят обаче само тези от тях, които са избрали да се осигуряват само за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт. В тези случаи те могат да изберат определен период, за който да внесат авансово осигурителните си вноски, но трябва да имат предвид, че този период може да бъде само в рамките на съответната календарна година. Във връзка с това са направени съответните изменения в чл. 18 от наредбата.

СРЕДНИ ИНДИВИДУАЛНИ КОЕФИЦИЕНТИ НА ПЕНСИОНЕРИТЕ ЗА ПЕРИОДА 2000–2007 Г.

Валентина Иванова,
актюер в Главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”

Индивидуалните коефициенти са важен показател, характеризиращ размера на пенсията на всеки пенсионер. С влизането в сила на Кодекса за социално осигуряване, индивидуалният коефициент е включен във формулата за изчисляване размера на пенсията. Той е пряко свързан с дохода, върху който се внасят осигурителни вноски на осигурените лица. Колкото по-висок е осигурителният доход на лицата, толкова по-голям ще бъде индивидуалният коефициент.

В направените досега изследвания се наблюдава ясно изразена тенденция на намаление на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с новоотпуснати пенсии и в същото време увеличение на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите към 31 декември на съответната година (състояние). При това направеният сравнителен анализ на размерите им показва, че средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с новоотпуснати пенсии са по-високи от тези на пенсионерите към 31 декември на съответната година (състояние) (виж Бюлетин №4/2004 г. и Бюлетин №2/2006 г.).

Настоящият анализ има за цел да проследи тенденцията на изменение на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с пенсии за трудова дейност – осигурителен стаж и възраст (ОСВ), инвалидност общо заболяване (ИОЗ) и инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (ИТЗ) за периода 2000–2007 г.

1. Среден индивидуален коефициент на пенсионерите с лични първи пенсии за трудова дейност по видове пенсии и пол за периода 2000–2007 г. (към 31 декември на съответната година)

Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (чл. 68 от КСО) нараства непрекъснато от 1,218 през 2000 до 1,274 през 2007 г., т.е. с 0,056. За целия период средният индивидуален коефициент при пенсионерите мъже е по-голям от този при жените. Средният индивидуален коефициент при мъжете се увеличи от 1,485 през 2000 до 1,558 през 2007 г., т.е. с 0,073, а при жените – от 1,027 през 2000 до 1,083 през 2007 г., т.е. с 0,056.

Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (за трудова дейност) е сравнително нисък, по-малък от единица, но нараства непрекъснато от 0,786 през 2000 до 0,967 през 2007 г., т.е. с 0,181.

За целия период средният индивидуален коефициент за инвалидност поради общо заболяване (за трудова дейност) при мъжете е по-голям от този при жените. Средният индивидуален коефициент при мъжете се увеличава от 0,886 през 2000 до 1,099 през 2007 г., т.е. с 0,213, а при жените – от 0,691 през 2000 до 0,865 през 2007 г., т.е. с 0,174.

Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с лични пенсии за инвалидност поради трудова злополука (за трудова дейност) е сравнително по-висок от единица за пенсионерите мъже и общо, като се наблюдава една колеблива тенденция на изменение по години.

Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с лични пенсии за инвалидност поради трудова злополука (трудова дейност) общо нараства от 1,123 през 2000 до 1,156 през 2007 г., т.е. с 0,033. За целия период средният индивидуален коефициент при мъжете е по-висок от този при

жените. Средният индивидуален коефициент при мъжете се увеличава от 1,216 през 2000 г. до 1,251 през 2007 г., т.е. с 0,035, а при жените – от 0,886 през 2000 до 0,930 през 2007 г., т.е. с 0,044.

Таблица 1. Средни индивидуални коефициенти на пенсионерите с пенсии за трудова дейност по видове пенсии и пол за периода 2000-2007 г.

	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.
ЛИЧНИ ПЪРВИ ПЕНСИИ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ								
ОБЩО	1,218	1,234	1,243	1,252	1,261	1,267	1,271	1,274
МЪЖЕ	1,485	1,508	1,521	1,532	1,546	1,555	1,558	1,558
ЖЕНИ	1,027	1,040	1,049	1,058	1,066	1,073	1,079	1,083
ЛИЧНИ ПЪРВИ ПЕНСИИ ЗА ИНВАЛИДНОСТ ПОРАДИ ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ								
ОБЩО	0,786	0,828	0,858	0,895	0,936	0,960	0,965	0,967
МЪЖЕ	0,886	0,944	0,979	1,020	1,070	1,097	1,100	1,099
ЖЕНИ	0,691	0,720	0,750	0,789	0,831	0,855	0,861	0,865
ЛИЧНИ ПЪРВИ ПЕНСИИ ЗА ИНВАЛИДНОСТ ПОРАДИ ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА								
ОБЩО	1,123	1,132	1,138	1,141	1,148	1,156	1,154	1,156
МЪЖЕ	1,216	1,228	1,234	1,236	1,242	1,247	1,247	1,251
ЖЕНИ	0,886	0,894	0,905	0,911	0,921	0,931	0,929	0,930

2. Среден индивидуален коефициент на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии по видове пенсии и пол за периода 2000–2007 г.

Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст (чл. 68 от КСО) общо намалява от 1,485 през 2000 до 1,273 през 2007 г., т.е. с 0,212. За целия период средният индивидуален коефициент при мъжете е по-голям от този при жените. Средният индивидуален коефициент при мъжете намалява от 1,643 през 2000 до 1,408 през 2007 г., т.е. с 0,235, а при жените – от 1,243 през 2000 до 1,069 през 2007 г., т.е. с 0,174.

Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване (чл. 74 от КСО от трудова дейност) се характеризира с ниски размери, по-малки от единица до 2003 г. и колеблива тенденция на изменение, като общо нараства от

0,917 през 2000 до 1,078 през 2007 г., т.е. с 0,161. За целия период средният индивидуален коефициент при мъжете е по-голям от този при жените. При мъжете се увеличава от 1,021 през 2000 до 1,191 през 2007 г., т.е. с 0,170, а при жените – от 0,786 през 2000 до 0,949 през 2007 г., т.е. с 0,163.

Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради трудова злополука (трудова дейност) общо за периода се характеризира с тенденция на колебание, като общо нараства от 1,127 през 2000 до 1,185 през 2007 г., т.е. с 0,058. За средния индивидуален коефициент при мъжете се наблюдава слабо изразена тенденция на намаление през 2002 спрямо 2001 г., общо за периода нараства до 1,149 през 2005 г., след което намалява до 1,139 през 2007 г. За средния индивидуален коефициент при жените се наблюдава колеблива тенденция на изменение по години, но общо за периода нараства от 0,882 през 2000 до 1,365 през 2007 г., т.е. с 0,483.

Таблица 2. Средни индивидуални коефициенти на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии по видове пенсии от трудова дейност и по пол за периода 2000-2007 г.

	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.
НОВООТПУСНАТИ ЛИЧНИ ПЪРВИ ПЕНСИИ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ								
ОБЩО	1,485	1,443	1,404	1,354	1,383	1,359	1,309	1,273
МЪЖЕ	1,643	1,600	1,588	1,532	1,580	1,511	1,450	1,408
ЖЕНИ	1,243	1,223	1,197	1,158	1,177	1,162	1,108	1,069
НОВООТПУСНАТИ ЛИЧНИ ПЪРВИ ПЕНСИИ ЗА ИНВАЛИДНОСТ ПОРАДИ ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ								
ОБЩО	0,917	1,015	0,988	1,015	1,045	1,068	1,069	1,078
МЪЖЕ	1,021	1,141	1,110	1,138	1,187	1,195	1,186	1,191
ЖЕНИ	0,786	0,877	0,863	0,890	0,908	0,945	0,942	0,949
НОВООТПУСНАТИ ЛИЧНИ ПЪРВИ ПЕНСИИ ЗА ИНВАЛИДНОСТ ПОРАДИ ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА								
ОБЩО	1,127	1,172	1,143	1,191	1,262	1,156	1,161	1,185
МЪЖЕ	1,227	1,222	1,209	1,226	1,337	1,149	1,141	1,139
ЖЕНИ	0,882	1,010	0,967	1,095	0,931	1,188	1,245	1,365

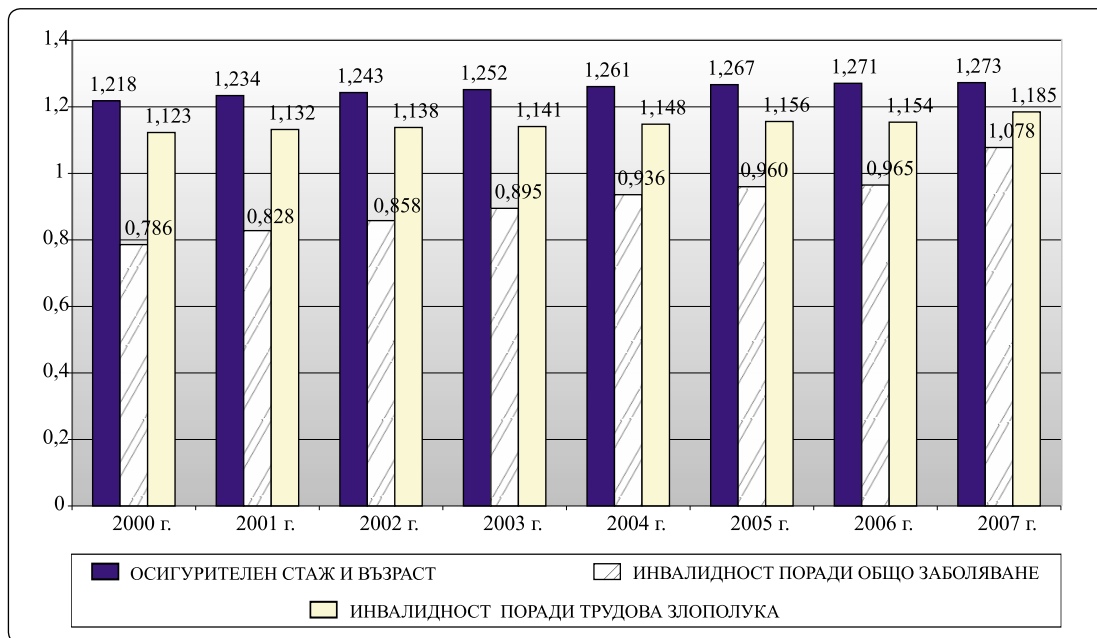
Анализът на представените данни дава възможност да се направят следните по-важни изводи:

1. Наблюдава се една обща тенденция на нарастване на средния индивидуален коефициент по видове пенсии и пол за периода 2000–2007 г. (състояние към 31 декември на съответната година). Общата тенденция на нарастване е резултат на промените в КСО през този период, оказали положително влияние на увеличението на индивидуалните коефициенти на пенсионерите. Предостави се възможност на пенсионерите да променят своята база до 1997 г. с цел увеличаване на индивидуалния си коефициент (виж чл. 21, Наредба за пенсиите и осигурителния стаж – ДВ, бр. 19/2003 г.). Индивидуалният коефициент може да се променя и след пенсиониране, ако лицето работи и се осигурява на по-висок осигурителен доход (виж чл. 102 от КСО). За периода 1997–1999 г. беше извършено преизчисление на индивидуалните коефициенти на пенсионерите, като се използва средният осигурителен доход вместо средната работна заплата. За тези години по месеци средният осигурителен

доход общо за страната беше по-нисък от средната работна заплата, което естествено води до увеличение на индивидуалните коефициенти на пенсионерите. Преизчисляването беше извършено служебно през месец юли 2001 г.

2. Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст (ОСВ) се характеризира с тенденция на намаление за периода 2000–2003, след което за 2004 нараства спрямо 2003 г., но след това отново непрекъснато намалява до 2007 г. Може да се предположи за в бъдеще едно задържане на равнището на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст. Като размери средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии са по-високи от тези на пенсионерите с пенсии към 31 декември на съответната година. По-високото равнище на размера на средните индивидуални коефициенти може да се обясни с увеличението на обхвата на осигурителния доход (той включва всички възнаграждения от трудова дейност), въведоха се минимални осигурителни

**Средни индивидуални коефициенти по видове пенсии
към 31 декември на съответната година**

прагове по видове дейности и професии. Тенденцията на намаление може да се обясни с включването на осигурителния доход, върху който се е осигурявало лицето за целия период след 31.12.1996 г. Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за инвалидност общо заболяване и инвалидност поради трудова злополука и професионална болест са със сравнително ниски размери, но макар и колебливо се характеризират с тенденция на нарастване през 2007 спрямо 2000 г.

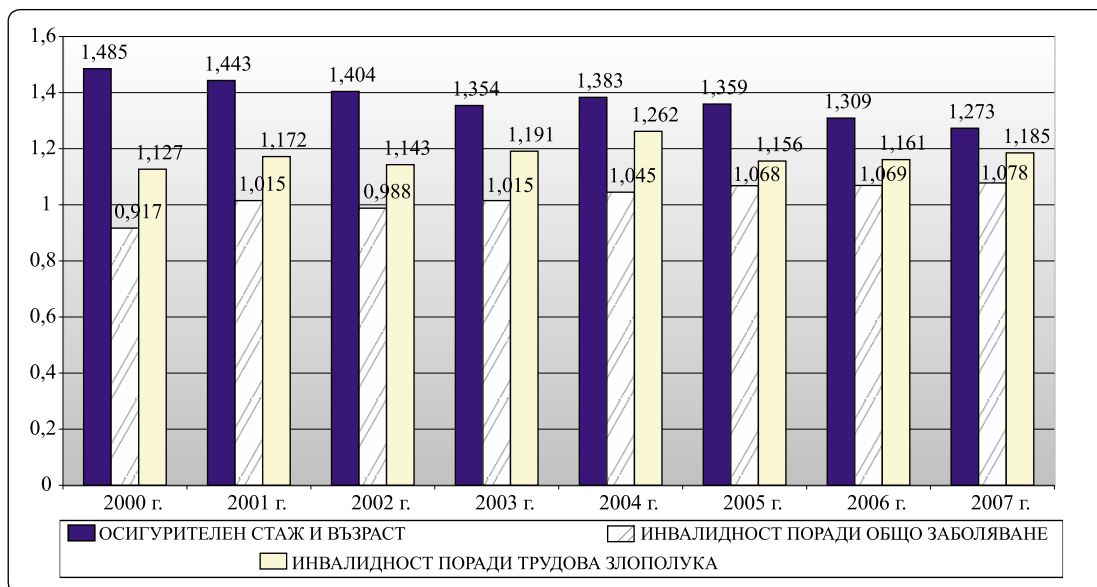
3. Сравнителният анализ на равнището на размерите на средните индивидуални коефициенти по видове пенсии показва, че размерите на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст са най-високи, следвани от тези на пенсионерите с пенсии за инвалидност трудова злополука и на пенсионерите с пенсии за инвалидност общо заболяване.

4. Сравнителният анализ на равнището на размерите на средните индивидуални коефициенти по пол, показва че средните индивидуални коефициенти на пенсионерите мъже са по-високи от тези

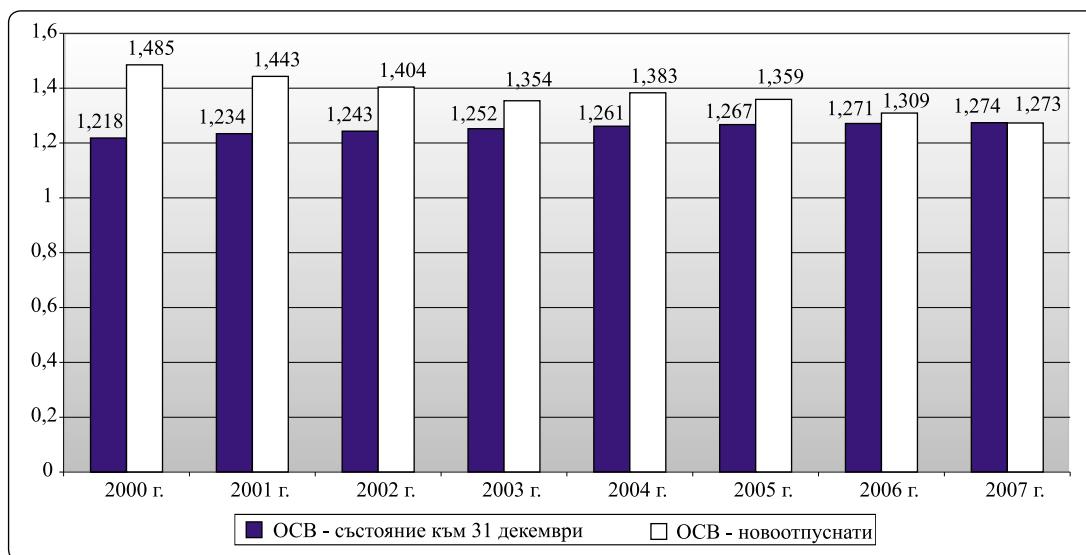
на пенсионерите жени, независимо от вида на пенсията (осигурителен стаж и възраст, инвалидност поради общо заболяване и инвалидност поради трудова злополука).

5. Наблюдаваната тенденция на намаление на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с новоотпуснати пенсии продължава. Също така продължава и увеличението на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите към 31 декември на съответната година. Прави впечатление, че разликата между средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст и състоянието към 31 декември на съответна година намалява. Увеличението спрямо предходната година постепенно намалява от 0,016 през 2001 спрямо 2000 г. до 0,002 през 2007 спрямо 2006 г. През 2007 г. размерите на средните индивидуални коефициенти на “старите” пенсии се изравняват със средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с новоотпуснати пенсии, чийто размери през 2000 г. бяха по-високи от тези на “старите” с 0,267, но с непрекъснатата тенденция на намаление за периода 2000–2007 г.

Средни индивидуални коефициенти по видове новоотпуснати пенсии

Средни индивидуални коефициенти на пенсионерите с новоотпуснати пенсии и състояние към 31 декември на съответната година за осигурителен стаж и възраст

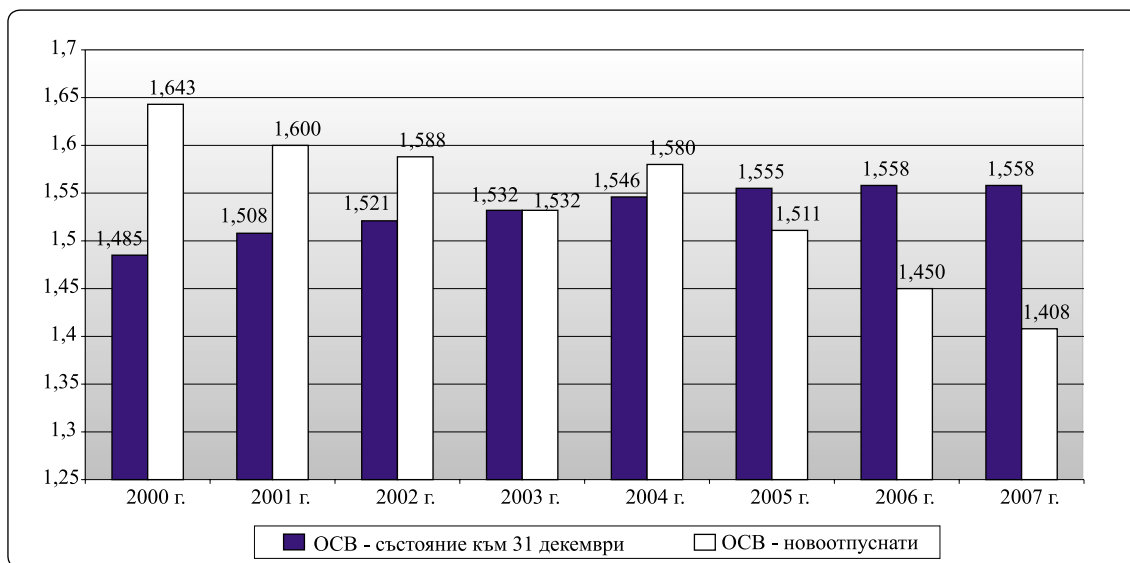
Анализът на данните за изменението на средните индивидуални коефициенти на “старите” и “новите” пенсионери по пол показва, че при пенсионерите мъже могат да се открият два периода на промяна. За периода 2000–2003 г. тенденцията на изменение е аналогична на тази общо за пенсиите: средните индивидуални на пенсионерите мъже с новоотпуснати пенсии намаляват от 1,643 през

2000 на 1,532 през 2003 г., за същия период средните индивидуални коефициенти на пенсионерите мъже (състояние към 31 декември на съответната година) нарастват от 1,485 през 2000 до 1,532, т.е. през 2003 г. се наблюдава равенство между средните индивидуални коефициенти на “новите” и “старите” пенсионери мъже. През 2004 спрямо 2003 г. се увеличават както средните индивидуал-

ни коефициенти на “новите” пенсионери мъже, така и тези на “старите” пенсионери мъже, като новите нарастват значително повече. За периода 2004–2007 г. се наблюдава тенденцията на значително намаление на средните индивидуални коефициенти на “новите” пенсионери мъже от 1,580 през 2004 на 1,408 през 2007 г. и плавно, почти

непроменящи се средни индивидуални коефициенти на “старите” пенсионери мъже от 1,546 през 2004 на 1,558 през 2007 г. За периода 2005–2007 г. средните индивидуални коефициенти на пенсионерите мъже с новоотпуснати пенсии намаляват и са по-ниски от тези към 31 декември на съответната година.

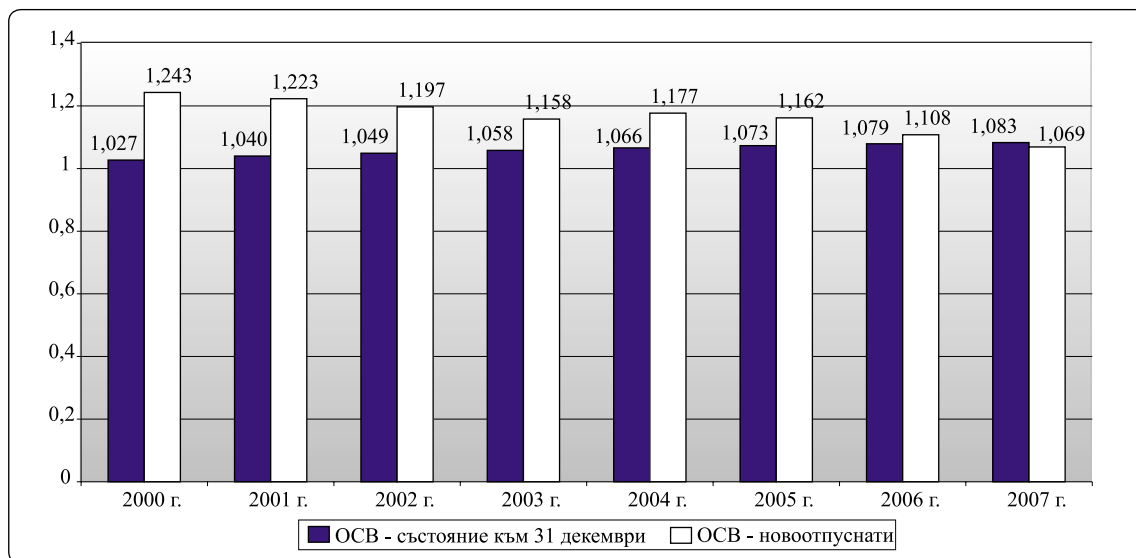
Средни индивидуални коефициенти на пенсионерите мъже с новоотпуснати пенсии и състояние към 31 декември на съответната година за осигурителен стаж и възраст

Тенденцията на изменение на взаимовръзката между средните индивидуални коефициенти на пенсионерите жени с новоотпуснати пенсии и тези

към 31 декември на съответната година е подобна на тази общо за пенсионерите. За целия период 2000–2007 г. средните индивидуални коефициен-

Средни индивидуални коефициенти на пенсионерите жени с новоотпуснати пенсии и състояние към 31 декември на съответната година за осигурителен стаж и възраст

ти на пенсионерите жени с новоотпуснати пенсии намаляват от 1,243 през 2000 на 1,069 през 2007 г., а тези на “старите” пенсионери жени се увеличават от 1,027 през 2000 на 1,083 през 2007 г. За целия период средните индивидуални коефициенти на “новите” пенсионери жени са по-високи от тези на “старите”, с изключение на 2007 г., когато пенсионерите жени с новоотпуснати пенсии имат по-нисък среден индивидуален коефициент от тези на “старите” пенсионери жени.

Сравнителният анализ на наблюдаваните данни за средните индивидуални коефициенти на пенсионерите за периода 2000–2007 г. дава възможност да се установи, че през 2007 г. двете противоположни тенденции на изменение на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с новоотпуснати пенсии за осигурителен стаж и възраст и тези на състоянието към 31 декември на съответната година водят до изравняване на средните индивидуални коефициенти. Намаляващата тенденция на

промяна на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с новоотпуснати пенсии е вследствие на включването на целия осигурителен доход, върху който се е осигурявало лицето за целия период след 31 декември 1996 г., който е вече 11 години. Увеличаващата се тенденция на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с осигурителен стаж и възраст (състоянието към 31 декември на съответната година) в началото на изследвания период е резултат на промените в КСО през този период, оказали положително влияние за увеличението на индивидуалните коефициенти на пенсионерите.

Запазва се тенденцията на по-високите размери на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст в сравнение с тези на пенсионерите с пенсии за инвалидност, а също така по-високите размери на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите мъже в сравнение с тези на пенсионерите жени.

НОВИНИ

От 25 до 30 май 2008 г. за първи път София беше домакин на Седмицата на социалната политика. Събитието се организира съвместно с ресорното министерство и Главна дирекция „Заетост, социални въпроси и равни възможности” в Европейската комисия и Европейския соци-

ален фонд. Сред официалните участници на събитието бяха ресорните министри на страните-членки на ЕС. Седмицата на социалната политика беше официално открита от министъра на труда и социалната политика Емилия Масларова.

На форума бяха обсъдени

проблемите с ненормираното работно време и безопасността на работещите в ЕС, повишаване на квалификацията на кадрите, антидискриминацията и равните възможности, социалната закрила и социалното включване, безопасността и здравето при работа, миграцията и др.

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОПА

РЕГЛАМЕНТ НА СЪВЕТА (ЕИО) № 574/72

(продължение от бр. 2/2008 г.)

Прилагане на разпоредбите на чл. 35, параграф 1 от регламента

Чл. 32. Институция, в която могат да подават заявления работници в мини и сходни предприятия и членовете на техните семейства, когато временно или пребивават в държава-членка, различна от компетентната държава

1. В случаите, посочени в чл. 35, параграф 1 от регламента, и когато в страната на временно или пребиваване предвидените обезщетения по схемата за осигуряване за болест или майчинство за работници в стоманодобивната промишленост са еднакви на предвидените обезщетения по специалната схема за работниците в мини и сходни предприятия, работниците, които спадат към последната категория и членовете на техните семейства могат да подават заявления в най-близката институция, посочена в Приложение 3 към регламента за прилагане, на територията на държавата-членка, в която временно или пребивават, дори и ако последната е институция по приложимата схема за работници в стоманодобивната промишленост, която в такъв случай предоставя тези обезщетения.

2. Когато предвидените обезщетения по специалната схема за работниците в мини и сходни предприятия са по-благоприятни, такива работници или членовете на техните семейства имат право да избират да подават заявления или в институцията, която отговаря за прилагането на тази схема, или в най-близката институция на територията на държавата-членка, в която временно или пребивават, която прилага схемата за работниците в стоманодобивната промишленост. В последния случай, въпросната институция обръща внимание на съответното лице на факта, че при подаване на заявление до институцията, която отговаря за прилагането на гореспоменатата специална схема, то ще получава по-благоприятни обезщетения; освен това, тя трябва да го информира за името и адреса на тази институция.

Прилагане на разпоредбите на чл. 35, параграф 2 от регламента

Чл. 32а. Специални схеми, които са приложими за определени самостоятелно заети лица

В Приложение 11 са изброени схемата или схемите, посочени в чл. 35, параграф 2 от регламента.

Прилагане на разпоредбите на чл. 35, параграф 4 от регламента

Чл. 33. Отчитане на периода, през който вече се предоставят обезщетения от институцията на друга държава-членка

С цел прилагане на разпоредбите на чл. 35, параграф 4 от регламента, институцията на държава-членка, която следва да предоставя обезщетения, може да изисква от институцията на друга държава-членка да й предостави информация за периода, през който последната институция вече е предоставяла обезщетения за същия случай на болест или майчинство.

Възстановяване от компетентната институция на една държава-членка на извършените разходи през периода на престой в друга държава-членка

Чл. 34 (12).

1. Ако по време на временното пребиваване на него или самостоятелно заето лице в държава-членка, различна от компетентната държава, е невъзможно да се осъществят формалностите, предвидени в чл. 20, параграфи 1 и 4 и членове 21, 23 и 31 от регламента за прилагане, при подаване на заявление от съответното лице разходите му се възстановяват от компетентната институция съобразно ставките за възстановяване на парични средства, които се прилагат от институцията по мястото на престой.

2. По искане на компетентната институция, институцията по мястото на временното ѝ пребиваване предоставя цялата необходима информация за тези ставки.

Ако институцията по мястото на престой и компетентната институция са обвързани от споразумение, което предвижда да не се извършва възстановяване или възстановяването на разходите за предоставени обезщетения съгласно чл. 22, параграф 1, буква "а", подточка (i) и чл. 31 от регламента да се извършва под формата на еднократно плащане, от институцията по мястото на престой се изисква да преведе на компетентната институция и сумата, подлежаща на възстановяване на съответното лице съгласно разпоредбите на параграф 1.

3. Когато се касае за значителни разходи, компетентната институция може да изплати подходящ аванс на съответното лице веднага, щом лицето предяви пред посочената институция иск за възстановяване на разходи.

4. Независимо от разпоредбите на параграфи 1, 2 и 3, компетентната институция може да възстанови извършените разходи в съответствие с прилаганите от нея ставки при условие, че може да се извърши възстановяване на разходите в съответствие с тези ставки, че подлежащите на възстановяване разходи не надвишават определен от административната комисия праг, и че наетото или самостоятелно заетото лице, или пенсионерът са съгласни с прилагането на тази разпоредба. Във всеки случай, размерът на възстановената сума не надвишава размера на действително извършените разходи.

5. Ако законодателството на държавата на пребиваване не предвижда ставки за възстановяване на разходи, компетентната институция може да възстановява разходи при условията, определени в параграф 4, без да е необходимо съгласието на заинтересованото лице.

ГЛАВА 3. ИНВАЛИДНОСТ, СТАРОСТ И СМЪРТ (ПЕНСИИ)

Подаване и проучване на заявления за обезщетения

Чл. 35 (11). Заявления за обезщетения за инвалидност, когато наето или самостоятелно заето лице е било подчинено само на законодателствата, посочени в Част А на Приложение IV към регламента, и в случая, посочен в чл. 40, параграф 2 от регламента

1. За да получава обезщетения съгласно членове 37, 38 и 39 от регламента, включително в случаите, посочени в чл. 40, параграф 2, чл. 41, параграф 1 и чл. 42, параграф 2 от регламента, наето или самостоятелно заето лице подава заявление или до институцията на държавата-членка, на чието законодателство е било подчинено при настъпване на неработоспособността, последвана от инвалидност, или на увеличаването на степента на инвалидност, или до институцията по мястото на постоянно пребиваване, която след това изпраща заявлението на първата институция, като посочва датата, на която същото е подадено; тази дата се счита за дата на подаване на заявлението пред първата институция. Въпреки това, ако са били отпускани парични осигурителни обезщетения за болест, по целесъобразност датата, на която е прекратено отпускането на тези обезщетения, трябва да се счита за дата на подаване на заявлението за пенсия.

2. В случая, посочен в чл. 41, параграф 1, буква "б" от регламента, институцията, при която последно е било осигурено наетото или самостоятелно заетото лице, уведомява институцията, която първоначално е отговаряла за изплащането на обезщетенията, за размера и датата от която следва да се отпускат дължимите обезщетения съгласно прилаганото от нея законодателство. Считано от тази дата, дължимите обезщетения преди увеличаването на степента на инвалидност се анулират или намаляват до размер, който не надвишава добавката, посочена в чл. 41, параграф 1 от регламента.

3. Разпоредбите на параграф 2 не се прилагат в случая, посочен в чл. 41, параграф 1, буква "г" от регламента. В този случай институцията, при която последно е бил осигурен заявителят, се обръща към нидерландската институция за установяване на дължимия от тази институция размер.

Чл. 36. Заявления за обезщетения за старост и обезщетения за наследници (без обезщетения за сираци) и обезщетения за инвалидност в случаи, които не са посочени в чл. 35 от регламента за прилагане

1. За да получава обезщетения съгласно разпоредбите на членове 40 до 51 от регламента, освен в случаите, посочени в чл. 35 от регламента за прилагане, съответното лице подава заявление до институцията по мястото на пребиваване съобразно предвидения за това ред от прилаганото от тази институция законодателство. Ако наетото или самостоятелно заетото лице не е било подчинено на

това законодателство, институцията по мястото на пребиваване препраща заявлението до институцията на държавата-членка, на чието законодателство лицето последно е било подчинено, като посочва датата на подаване на заявлението. Тази дата се счита за дата на подаване на заявлението до последно посочената институция.

2. Когато заявител пребивава на територията на държава-членка, на чието законодателство наетото или самостоятелно заетото лице не е било подчинено, той може да подаде заявлението си до институцията на държавата-членка, на чието законодателство наетото или самостоятелно заетото лице последно е било подчинено.

3. Когато заявител пребивава на територията на държава, която не е държава-членка, той подава заявлението си до компетентната институция на държавата-членка, на чието законодателство наетото или самостоятелно заетото лице последно е било подчинено.

Ако заявителят подаде заявлението си до институцията на държавата-членка, чийто гражданин е, последната препраща заявлението на компетентната институция.

4. Заявление за обезщетения, което е изпратено до институцията на една държава-членка, автоматично предполага едновременното отпускане на обезщетения съгласно законодателството на всички въпросни държави-членки, на чиито условия отговаря заявителят, освен когато съгласно разпоредбите на чл. 44, параграф 2 от регламента заявителят иска отлагане на всички обезщетения за старост, на които би имал право съгласно законодателството на една или повече държави-членки.

Чл. 37. Документи и информация, които следва да съпътстват заявленията за обезщетения, посочени в чл. 36 от регламента за прилагане

Подаването на заявленията, посочени в чл. 36 от регламента за прилагане, се подчинява на следните правила:

а) към заявлението се прилагат необходимите документи в подкрепа на иска, а самото заявление трябва да се подаде по образеца, предвиден от законодателството:

(i) на държавата-членка, на чиято територия пребивава заявителят, в случая, посочен в чл. 36, параграф 1;

(ii) на държавата-членка, на което последно е било подчинено наетото или самостоятелно заетото лице, в случаите, предвидени в чл. 36, параграфи 2 и 3;

б) точността на предоставената от заявителя информация трябва да се установи чрез приложени към заявлението официални документи или да се потвърди от компетентните органи на държавата-членка, на чиято територия пребивава заявителят;

в) заявителят трябва да посочи, доколкото е възможно, институцията или институциите, които отговарят за осигуровките за инвалидност, старост или смърт (пенсии) на която и да е държава-членка, при която наетото или самостоятелно заетото лице е било осигурено, или в случай на наето лице, работодателя или работодателите, за които лицето е работило на територията на която и да е държава-членка, чрез представяне на всички евентуално притежавани от него удостоверения за трудова заетост;

г) ако съгласно разпоредбите на чл. 44, параграф 2 от регламента заявителят иска да се отложи отпускането на всякакви обезщетения за старост, на които евентуално има право съгласно законодателството на една или повече държави-членки, той трябва да посочи законодателството, съгласно което претендира за обезщетения.

Чл. 38. Заверени удостоверения за членовете на семейството, които следва да се вземат предвид при установяване на размера на обезщетението

1. За да получава обезщетения съгласно разпоредбите на чл. 39, параграф 4 или чл. 47, параграф 3 от регламента, заявителят трябва да представи заверено удостоверение за членовете на семейството си, без децата, които пребивават на територията на държава-членка, различна от тази, в която се намира институцията, която отговаря за отпускането на обезщетения.

Това заверено удостоверение се издава от осигурителната институция за болест по местоживееене на членовете на семейството или от друга институция, определена от компетентния орган на държавата-членка, на чиято територия същите пребивават. Разпоредбите на алинеи втора и трета на чл. 25, параграф 2 от регламента за прилагане се прилагат по аналогия.

Вместо завереното удостоверение, предвидено в алинея първа институцията, която отговаря за отпускането на обезщетения, може да изисква от заявителя да представи актуални документи за гражданско състояние за членовете на семейството му, без децата, които пребивават на територията на държава-членка, различна от тази, в която се намира посочената институция.

2. В случая по параграф 1, ако прилаганото от съответната институция законодателство изисква членовете на семейството да живеят под един покрив с пенсионера, фактът, че въпросните членове на семейството, които не отговарят на това условие, но въпреки всичко са главно на издръжка на заявителя, се установява чрез документи, доказващи редовно-то предаване на част от доходите на заявителя.

Чл. 39 (11). Проучване на заявления за обезщетения за инвалидност, когато наетото или самостоятелно заетото лице е било подчинено само на законодателствата, посочени в Част А на Приложение IV към регламента

1. Ако наето или самостоятелно заето лице е подало заявление за обезщетения за инвалидност и институцията установи, че се прилагат разпоредбите на чл. 37, параграф 1 от регламента, при необходимост тази институция получава от институцията, при която последно е било осигурено заинтересованото лице, заверено удостоверение за завършените от лицето осигурителни периоди съгласно прилаганото от последно посочената институция законодателство.

2. Когато с оглед удовлетворяване на условията на законодателството на компетентната държава е необходимо да се вземат предвид преди това завършени осигурителни периоди съгласно законодателството на която и да е друга държава-членка, разпоредбите на параграф 1 се прилагат по аналогия.

3. В случая, посочен в чл. 39, параграф 3 от регламента, институцията, която е проучила случая на заявителя, изпраща преписката му на институцията, при която съответното лице последно е било осигурено.

4. Разпоредбите на чл. 41 до 50 от регламента за прилагане не се прилагат за проучването на заявленията, посочени в параграфи 1, 2 и 3.

Чл. 40. Определяне на степента на инвалидност

За да определи степента на инвалидност, институцията на държавата-членка взема под внимание получените от институцията на всяка друга държава-членка документи и медицински доклади, както и информация от административно естество. Въпреки това, всяка институция си запазва правото да изисква заявителят да бъде прегледан от лекар по неин избор, освен в случаите, когато се прилагат разпоредбите на чл. 40, параграф 4 от регламента.

Проучване на заявления за обезщетения за инвалид-

ност, старост и наследствени обезщетения в случаите, посочени в чл. 36 от регламента за прилагане

Чл. 41. Определяне на проучващите институции

1. Заявленията за обезщетения се проучват от институцията, до която са изпратени или препратени в съответствие с разпоредбите на чл. 36 от регламента за прилагане. Оттук нататък тази институция се нарича "проучващата институция".

2. Проучващата институция незабавно уведомява чрез специален формуляр всички заинтересовани институции за подадените заявления за обезщетения така, че заявленията да могат едновременно и незабавно да се проучват от всички тези институции.

Чл. 42. Формуляри, които следва да се използват за проучването на заявления за обезщетения

1. При проучването на заявления за обезщетения проучващата институция използва формуляр, който по-специално ще включва декларация и обобщена справка за завършените от наетото или самостоятелно заетото лице осигурителни периоди или периоди на пребиваване съгласно законодателството на всички заинтересовани държави-членки.

2. Когато се препращат до институцията на всяка друга държава-членка, тези формуляри играят ролята на оправдателни документи.

Чл. 43. Процедура, която заинтересованата институция трябва да следва при проучването на заявление

1. Проучващата институция вписва във формуляра, предвиден в чл. 42, параграф 1 от регламента за прилагане, завършените осигурителни периоди или периоди на пребиваване съгласно прилаганото от нея законодателство и изпраща екземпляр от този формуляр до институцията, която отговаря за осигуряването за инвалидност, старост или смърт (пенсии) на която и да е държава-членка, при която наетото или самостоятелно заетото лице е било осигурено, като по целесъобразност прилага всички евентуално представени от заявителя удостоверения за трудова заетост.

2. Когато в процеса участва само една друга институция, тази институция попълва въпросния формуляр, в който посочва:

а) завършените осигурителни периоди или периоди на пребиваване съгласно прилаганото от нея законодателство;

б) размера на обезщетението, за което заявителят може да претендира само по отношение на тези осигурителни периоди или периоди на пребиваване;

в) теоретичния размер и действителния размер на обезщетенията, изчислени в съответствие с разпоредбите на чл. 46, параграф 2 от регламента.

Така попълненият формуляр се връща на проучващата институция.

Ако при отчитане само на завършените осигурителни периоди или периоди на пребиваване съгласно прилаганото законодателството от институцията на втората държава-членка се придобива право на обезщетения, и ако размерът на обезщетението, съответстващо на тези периоди може веднага да се определи, като се има предвид, че процедурата по изчисляване, предвидена в алинея “в”, изисква значително по-дълъг период от време, формулярът се връща на проучващата институция, заедно с информацията, посочена в алинеи “а” и “б”; информацията, посочена в алинея “в” се изпраща възможно най-бързо на проучващата институция.

3. Ако в процеса участват две или повече други институции, всяка от тези институции попълва въпросния формуляр, като посочва завършените осигурителни периоди или периоди на пребиваване съгласно прилаганото от нея законодателство, и връща формуляра на проучващата институция.

Ако при отчитане само на завършените осигурителни периоди или периоди на пребиваване съгласно прилаганото законодателство от една или повече от тези институции се придобива право на обезщетения, и ако размерът на обезщетението, съответстващо на тези периоди може веднага да се определи, проучващата институция едновременно се уведомява за този размер и за осигурителните периоди или периодите на пребиваване; ако определянето на посочения размер предполага известно забавяне, проучващата институция се уведомява за този размер веднага, след като той бъде определен.

При получаване на всички формуляри, предоставящи информация за осигурителните периоди или периодите на пребиваване, и по целесъобразност, за дължимата сума или суми съгласно законодателството на една или повече от заинтересованите държави-членки, проучващата институция изпраща екземпляр от така попълнените формуляри до всяка от заинтересованите институции, която посочва върху тях теоретичния размер и действителния

размер на обезщетенията, изчислени в съответствие с разпоредбите на чл. 46, параграф 2 от регламента, след което връща формуляра на проучващата институция.

4. Веднага, щом проучващата институция, след като е получила информацията, посочена в параграфи 2 или 3, установи, че следва да се приложат разпоредбите на чл. 40, параграф 2 или чл. 48, параграфи 2 или 3 от регламента, тя съответно информира за това останалите заинтересовани институции.

5. В случая, предвиден в чл. 37, буква “г” от регламента за прилагане, институциите на държавите-членки, на чието законодателство заявителят е бил подчинен, но пред които е подал заявление за отлагане на отпускането на обезщетенията, вписват във формуляра, предвиден в чл. 42, параграф 1 от регламента за прилагане, само завършените от заявителя осигурителни периоди или периоди на пребиваване съгласно прилаганото от тях законодателство.

Чл. 44. Институция, която е оправомощена да взема решение за степента на инвалидност

1. Съобразно разпоредбите на параграфи 2 и 3, проучващата институция е единствено оправомощена да взема решението по чл. 40, параграф 4 от регламента относно степента на инвалидност на заявителя. Тя взема такова решение веднага, щом е в състояние да определи, дали, след като по целесъобразност бъдат взети предвид разпоредбите на чл. 45 от регламента, са изпълнени определените от прилаганото от нея законодателство условия за придобиване на право на обезщетения. Тя незабавно уведомява за такова решение другите заинтересовани институции.

2. Ако, след като бъдат взети предвид разпоредбите на чл. 45 от регламента, не са изпълнени другите условия за придобиване на право на обезщетения, освен тези, които са свързани със степента на инвалидност, определени от прилаганото от проучващата институция законодателство, тази институция незабавно уведомява компетентната институция за инвалидност на другата държава-членка, на чието законодателство наетото или самостоятелно зетото лице последно е било подчинено. Тази институция, ако са изпълнени определените от прилаганото от нея законодателство условия за придобиване на право на обезщетения, е оправомощена да взема решенията относно степента на инвалидност на заявителя; тя незабавно уведомява за решението си другите заинтересовани институции.

3. При необходимост, въпросът може при същите условия да се отнесе обратно до компетентната институция за инвалидност на държавата-членка, на чието законодателство първо е било подчинено наетото или самостоятелно заетото лице.

Чл. 45. Условно изплащане на обезщетения и авансово изплащане на обезщетения

1. Ако проучващата институция установи, че заявителят има право на обезщетения съгласно прилаганото от нея законодателство, без да е необходимо да се вземат предвид завършените осигурителни периоди или периоди на пребиваване съгласно законодателството на други държави-членки, тя незабавно изплаща тези обезщетения условно.

2. Ако заявителят няма право на обезщетения съгласно параграф 1, но от предоставената информация на проучващата институция съгласно разпоредбите на чл. 43, параграфи 2 или 3 от регламента за прилагане личи, че се придобива право на обезщетения съгласно законодателството на друга държава-членка, като се вземат предвид само завършените осигурителни периоди или периоди на пребиваване съгласно това законодателство, институцията, която прилага въпросното законодателство, условно изплаща обезщетенията веднага, след като проучващата институция я информира за това нейно задължение.

3. Ако в случая, посочен в параграф 2, се придобива право на обезщетения съгласно законодател-

ството на повече от една държава-членка, като се вземат предвид само завършените осигурителни периоди или периоди на пребиваване съгласно всяко едно от тези законодателства, отговорна за условното изплащане на обезщетенията е институцията, която първа е информирала проучващата институция за наличието на такова право; проучващата институция е длъжна да информира останалите заинтересовани институции.

4. Институцията, която трябва да изплаща обезщетенията съгласно разпоредбите на параграфи 1, 2 или 3 незабавно информира заявителя, като изрично му обръща внимание, че предприетата мярка има условен характер и не подлежи на обжалване.

5. Ако на заявителя не се дължи никакво условно обезщетение съгласно разпоредбите на параграфи 1, 2 или 3, но от получената информация личи, че се придобива право съгласно разпоредбите на чл. 46, параграф 2 от регламента, проучващата институция изплаща на заявителя подходящ подлежащ на възстановяване аванс, чийто размер е възможно най-близък до сумата, която вероятно ще му бъде отпусната съгласно разпоредбите на чл. 46, параграф 2 от регламента.

6. Две държави-членки или компетентните органи на тези държави-членки могат да се споразумеят да прилагат други методи за условно изплащане на обезщетения в случаите, когато са заинтересовани само институциите на тези държави. Административната комисия се уведомява за всички такива сключени споразумения по този въпрос.

---

* Продължава в следващия брой.

СПОГОДБА ЗА СОЦИАЛНА СИГУРНОСТ МЕЖДУ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И ДЪРЖАВАТА ИЗРАЕЛ

Дорина Марчева,
експерт в дирекция “Европейска интеграция и международни договори”

На 25 март 2008 г. беше подписана Спогодба за социална сигурност между Република България и Държавата Израел. От българска страна спогодбата беше подписана от министъра на труда и социалната политика Емилия Масларова. От израелска страна документът беше подписан от заместник министър-председателя и министър на външните работи на Израел Ципи Ливни.

Спогодбата се основава на общоприетите принципи на социалното осигуряване – еднакво третиране на гражданите на двете договарящи страни, както и сумиране на осигурителните периоди, придобити съгласно законодателството на двете договарящи страни, при преценяване правото на плащания.

Материалният обхват на спогодбата, по отношение на Република България, включва:

1. осигуряване за старост и за наследници;
2. осигуряване за инвалидност;
4. осигуряване за трудова злополука и професионална болест;
5. осигуряване за майчинство.

В термина “обезщетение” се включва всяко плащане в брой или друго обезщетение, съгласно приложимото законодателство на съответната договаряща страна, включително всяка допълнителна сума, увеличение или добавка към това обезщетение.

Персоналният обхват на спогодбата включва всички лица, които са подчинени или са били подчинени на приложимото, съгласно чл. 2 от спогодбата, законодателство, както и към членовете на семейството и наследниците на такива лица.

Принципът на еднакво третиране, установен в чл. 4 от спогодбата, регламентира, че докато пребивават на територията на едната договаряща страна, гражданите на другата договаряща страна, членовете на техните семейства и наследниците им, бежанците и лицата без гражданство имат същите права и задължения, съгласно законодателството на

тази страна, каквито имат и нейните граждани.

Един от основните принципи за осигуряване на лицата, упражняващи трудова дейност, който е предпоставка да не се допуска съвместяване на плащания, е принципът за подчиняване само на законодателството на тази договаряща страна, на чиято територия лицето упражнява дейността си. Разпоредбите относно приложимото законодателство са включени в част II от спогодбата.

Основното правило е в чл. 6 от спогодбата, съгласно който лице, упражняващо трудова дейност, се подчинява на законодателството на договарящата страна, на чиято територия упражнява дейността си, дори и когато пребивава на територията на другата договаряща страна или там се намира регистрираният офис на неговия работодател. Включени са общи правила по отношение на лицата, наети едновременно на територията на двете договарящи страни; самостоятелно заетите лица; лицата, упражняващи доходоносна дейност; дипломатите; държавните служители; приравнените на тях лица и лицата, наети от публична институция.

Специални правила по отношение на приложимото законодателство уреждат статута на командированите лица; пътуващия персонал на транспортно предприятие или въздушна компания; лицата, наети на борда на плавателно средство.

Компетентните органи или упълномощените от тях органи на договарящите страни могат да се споразумеят за изключения от тези правила, отнасящи се до определени лица или категории лица. Предвидени са и правила, отнасящи се до определяне на приложимото законодателство по отношение на членове на семейството на някои от посочените категории лица.

В част III от спогодбата са включени специални разпоредби, отнасящи се до различните видове обезщетения, включени в материалния обхват на спогодбата.

Пенсии за старост, инвалидност и наследствени пенсии:

В чл. 12 от спогодбата е установено правилото, че когато общата продължителност на периодите на осигуряване, завършени по законодателството на една от договарящите страни, е по-кратка от дванадесет месеца и когато, единствено на базата на тези периоди, не възниква право на пенсия по това законодателство, институцията на тази страна не е задължена да отпуска пенсия за тези периоди.

Ако лице има право на пенсия въз основа на осигурителните периоди, придобити само по законодателството на едната страна, размерът на пенсията се определя съгласно това законодателство.

Ако периодите на осигуряване, придобити в едната договаряща страна, не са достатъчни за правото на пенсия съгласно нейното законодателство, компетентната институция на тази страна взема предвид, до необходимия размер, периодите на осигуряване, завършени съгласно законодателството на другата страна, при условие че тези осигурителни периоди не съвпадат.

Включени са и специални разпоредби за определяне размера на пенсията по отношение на българското и на израелското законодателство.

Компетентната институция на Република България, като взема предвид разпоредбите за сумиране на осигурителните периоди, определя размера на пенсията само за осигурителните периоди, придобити съгласно нейното законодателство, въз основа на дохода, върху който са внесени осигурителни вноски за тези периоди.

Когато се определя размерът на пенсия за инвалидност, осигурителният период между реализирането на инвалидността и датата на придобиване на правото на пенсия за старост по българското законодателство, се намалява с продължителността на периодите, завършени по израелското законодателство след датата на инвалидността.

Трудови злополуки и професионални болести:

В чл. 17 от спогодбата е уредено правилото, че правото на обезщетения за трудови злополуки се определя според законодателството, приложимо към бенефициента в момента на злополуката.

Когато дадено лице, което е заболяло от професионална болест и което, съгласно законодателството на двете договарящи страни, е упражнявало дейност, която по своя характер вероятно е причинила тази болест, обезщетенията, за които може да претендира лицето или неговите наследници, се

отпускат изключително в съответствие със законодателството на страната, на чиято територия лицето последно е упражнявало тази дейност.

Ако лицето няма право на обезщетения съгласно законодателството на договарящата страна, в съответствие с което дейността последно е била упражнявана, молбата се прехвърля от институцията на тази страна към компетентната институция на другата договаряща страна, която разглежда молбата съгласно своето законодателство.

Обезщетения за майчинство:

Обезщетенията за майчинство се отпускат според законодателството на договарящата страна, на чието законодателство е подчинено осигуреното лице по време на раждането или осиновяването.

С разпоредбата на чл. 22 е въведен принципът на сумиране на осигурителни периоди при отпускане на обезщетения за майчинство. Ако законодателството на всяка от договарящите страни поставя правото на обезщетения в зависимост от завършването на осигурителни периоди, компетентната институция взема предвид, в необходимата степен, осигурителни периоди, които са завършени според законодателството на другата договаряща страна, доколкото те не съвпадат.

При изчисляване размера на обезщетенията за майчинство се взема предвид само доходът, придобит съгласно законодателството на договарящата страна, която плаща обезщетението.

Тази спогодба не поражда претенции за парични плащания за периоди преди влизането ѝ в сила, но може да бъде приложена при осигурителни случаи, настъпили преди влизането ѝ в сила.

Обезщетенията, отпуснати преди влизането в сила на спогодбата, по молба на бенефициента могат да бъдат определени в съответствие с разпоредбите на спогодбата. Ако заявлението за преизчисляване е подадено в рамките на две години от влизане в сила на спогодбата, придобитите според спогодбата права влизат в сила от тази дата. Ако това заявление е подадено след изтичане на двугодишния период от датата на влизане в сила на спогодбата, правата, които не са били загубени, влизат в сила от датата на подаване на заявлението, освен когато се прилагат по-благоприятни разпоредби от законодателството на която и да е договаряща страна.

Спогодбата за социална сигурност между Република България и Държавата Израел влиза в сила от първия ден на втория месец, следващ месеца, през който са разменени ратификационните документи.

ЧЛЕНСТВО НА НОИ В ЕВРОПЕЙСКАТА ПЛАТФОРМА ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ

Теодора Нончева,
директор на дирекция “Международна дейност”

В края на 2007 г. Националният осигурителен институт получи покана за членство в Европейската платформа по социално осигуряване (ESIP). Тя е професионална организация на осигурителни институции, създадена през 2003 г. със седалище в Европейската палата за социална защита в Брюксел. До настоящия момент обединява 33 държавни институции от 15 европейски страни. С присъединяването на Националния осигурителен институт ESIP дава положителен атестат както за адекватността на социалноосигурителната ни реформа, така и за добрата административна практика в обслужването на бенефициентите.

Основните функции на ESIP са:

- Информирание на институциите-членки за предстоящи промени в нормативни актове на ЕС, за позицията на Европейската комисия по актуални социални промени и предоставяне на информационни материали на ЕС в областта на социалното осигуряване;
- Обобщаване и представяне на становища на своите членове по проекти на документи, подготвяни от Европейския комитет по социална политика и работни групи към Европейската комисия в областта на социалното осигуряване;
- Разработване на аналитични доклади и разпространяване сред членовете;
- Провеждане на периодични срещи за обмяна на опит.

Една от актуалните задачи на организацията е оценка на количествените индикатори, по които Европейската комисия оценява адекватността на пенсиите и финансовата устойчивост на пенсионните системи. Тези индикатори се прилагат в Отворения метод за координация на пенсиите, т.е. при сравняването и оценката на националните пенсионни реформи. Първите два кръга на Отворения метод се проведеха през 2003 и 2006 г. Становището на ESIP обобщава специфичните особености на националните пенсионни системи и предлага на Комисията някои промени в индикаторите, които биха повишили ефекта на третия кръг от Отворения метод за координация.

Членството в ESIP дава право на участие в редовните срещи на организацията, получаване на своевременно информация и изразяване на становище по промени в европейското право, по актуални теми, като равни условия за пенсионно осигуряване на жените и мъжете, достъп на мигрантите до социално осигуряване и др. Участието в Европейската Платформа по социално осигуряване ще повиши информираността на българските експерти и ще им позволи да се запознаят в детайли с административните практики на осигурителните институции от другите европейски страни. Същевременно ще даде възможност на българската страна да изразява становища и да участва в съвместните позиции на ESIP относно изискванията, с които ни ангажира европейското право.

*Повече информация за социалното осигуряване и пенсионната реформа
можете да получите от страниците в Интернет на:*

Национален осигурителен институт   ***www.nssi.bg***

*Министерство на труда и
социалната политика*   ***www.mlsp.government.bg***

Комисия за финансов надзор   ***www.fsc.bg***

*Проект “Пазар на труда”
към Американската агенция за
международно развитие*   ***www.pension.bg***

*Редакцията колегия очаква от читателите на Бюлетина на НОИ
мнения и предложения за материали на адреса на редакцията:*

*1303 София, бул. “Ал. Стамболийски” № 62-64
Тел: 02 926 1010; 02 926 1028
Бюлетинът се разпространява безплатно.*